

**Ευρωπαίοι Οικονομολόγοι για την Εναλλακτική Οικονομική Πολιτική στην Ευρώπη**

## **Δημοκρατική Εναλλακτική Οικονομική Πολιτική ενάντια στον Νεοφιλελεύθερο Μετασχηματισμό της Ευρώπης**

**Υπόμνημα 2006**

Εισαγωγή. Ο νεοφιλελεύθερος μετασχηματισμός της Ευρώπης συνεχίζεται

### **1. Προς μια πιο επισφαλή Ένωση – Πρόσφατες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις**

- 1.1. Αργή μεγέθυνση, επίμονη ανεργία και μεγάλες ανισοροπίες- Μακροοικονομικές εξελίξεις
- 1.2. Περισσότερη αβεβαιότητα και φτώχεια - και περισσότερος πλούτος: Αυξάνοντας τις ανισότητες στην Ε.Ε.
- 1.3. “Η Ασθένεια των Νέων Μελών”- Μακροοικονομική σύγκλιση χωρίς κοινωνικές βελτιώσεις
- 1.4. Μη εκπλήρωση των δεσμεύσεων: Ανεπαρκής Περιβαλλοντική Προστασία
- 1.5. Αυξανόμενες χρηματοοικονομικές εντάσεις- Προβλήματα του Ευρωπαϊκού χρηματοοικονομικού συστήματος

### **2. Πενιχρά αποτελέσματα και αυξανόμενη κριτική – Οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές**

- 2.1. Υψηλότερα επιτόκια και σφικτότεροι κρατικοί προϋπολογισμοί - Το σκεπτικό του μακροοικονομικού περιορισμού
- 2.2. 'Bolkestein' σε νέα μορφή – Το σκεπτικό της απορρυθμίστη στην νέα οδηγία για τις υπηρεσίες
- 2.3. Χρήσιμη αποτίμηση της κατάστασης αλλά άτολμες πολιτικές – Ενδοιασμοί στην καταπολέμηση της φτώχειας
- 2.4. Επίθεση στα κατώτατα όρια εργασιακής προστασίας - Η έννοια της αντι-μεταρρυθμίστη στο προσχέδιο για την αναθεώρηση της οδηγίας για τον εργάσιμο χρόνο
- 2.5. Ασφάλεια μέσω του στρατού και πίσω στην πυρηνική ενέργεια – Ισχύς και περιβαλλοντολογική ανευθυνότητα στην ενεργειακή πολιτική
- 2.6. Λάθος φιλοδοξίες σε βάρος των καταναλωτών- Στεγαστική πίστη
- 2.7. Προς το Νέο-Μερκαντιλισμό; - Η έννοια της επιθετικότητας στην Ευρωπαϊκή εμπορική πολιτική

### **3. Δημοκρατικό πλαίσιο οικονομικής πολιτικής για βιώσιμη κοινωνική Ευρώπη – Εναλλακτικές προτάσεις ενάντια στο νεοφιλελεύθερο μετασχηματισμό**

- 3.1. Μακροοικονομικές πολιτικές για βιώσιμη μεγέθυνση και πλήρη απασχόληση
- 3.2. Μείωση του χρόνου απασχόλησης, καλύτερη προστασία - Προοδευτική μεταρρύθμιση της οδηγίας για τον χρόνο απασχόλησης
- 3.3. Δεσμευτικά προγράμματα και περισσότεροι πόροι ενάντια στη φτώχεια
- 3.4. Κοινωνικά κατώτατα επίπεδα, βασικοί μισθοί και αλληλέγγυος συντονισμός αμοιβών
- 3.5. Αποδοτικότητα και Επάρκεια: Πολιτικές για την εξασφάλιση ενέργειας και τη βιωσιμότητα
- 3.6. Οικονομική σταθερότητα και κοινωνική πρόοδος-Αναπροσανατολισμός της πολιτικής για τις χρηματοπιστωτικές αγορές
- 3.7. Δικαιότερη εμπορική πολιτική προσανατολισμένη στην ανάπτυξη.

**[www.memo-europe.uni-bremen.de](http://www.memo-europe.uni-bremen.de)**

## Περίληψη

Οι τρέχουσες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ε.Ε. φέρουν τα σημάδια μιας αυξανόμενης ανασφάλειας και αβεβαιότητας. Το έτος 2006 σημειώθηκε μέτρια μεγέθυνση ενώ η αύξηση του αριθμού των ανέργων διακόπηκε, τουλάχιστον προσωρινά. Το επίπεδο όμως της ανεργίας παραμένει απαράδεκτα υψηλό. Την ίδια στιγμή, οι επισφαλείς συνθήκες εργασίας και η φτώχεια για τους ανέργους, αλλά και επίσης για 14 εκατομμύρια εργαζομένους, έχουν αυξηθεί. Από την άλλη πλευρά, τα επιχειρηματικά κέρδη έχουν εκτοξευθεί και ο αριθμός των Ευρωπαίων εκατομμυριούχων αυξήθηκε εκ νέου. Τα μέσα ποσοστά φτώχειας των παιδιών (20%) και των ηλικιωμένων (18%) αποτελούν σκάνδαλο, για μια από τις πλουσιότερες περιοχές του κόσμου. Στις νέες χώρες-μέλη, η δυναμική μεγέθυνση της παραγωγής και της παραγωγικότητας δεν έχει συνοδευτεί από αντίστοιχες κοινωνικές βελτιώσεις. Τα πολύ σημαντικά ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών στις χώρες αυτές υπογραμμίζουν τις σημαντικές ανισοροπίες και απειλούν την οικονομική συνοχή της Ένωσης.

Η πρόβλεψη για την περαιτέρω ανάπτυξη της Ε.Ε. δεν υπόσχεται βελτιώσεις. Η παγκόσμια οικονομική μεγέθυνση δεν έχει πλέον την ώθηση της ασυνήθιστης επέκτασης των ΗΠΑ. Η καθυστέρηση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης θα επηρεάσει ιδιαίτερα την Ε.Ε., επειδή η Ένωση έχει στο παρελθόν στραφεί στην ενίσχυση της διεθνούς εμπορικής της θέσης -συχνά σε βάρος της εγχώριας ζήτησης. Ως αποτέλεσμα, όταν οι εξωτερικές αγορές εξασθενούν, η εγχώρια ζήτηση δεν είναι σε θέση να τις υποκαταστήσει άμεσα. Μια νέα αύξηση της ανεργίας, καθώς και της φτώχειας πρέπει συνεπώς να αναμένονται. Επιπρόσθετη αβεβαιότητα προέρχεται από τις χρηματοοικονομικές αγορές. Ο όγκος των μετοχών που συναλλάσσονται έχει μόλις ξεπεράσει αυτό του τέλους της δεκαετίας του 1990, ο αριθμός και τα περιουσιακά στοιχεία των επενδυτικών κεφαλαίων κάλυψης κινδύνου έχει διπλασιαστεί από το 2000, ενώ ο τζίρος των παραγώγων το 2005 ήταν πάνω από τρεις φορές μεγαλύτερος σε σχέση με το 2000. Ακόμα και ιδρύματα όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών ανησυχούν για τις πιθανές απειλές κατά της σταθερότητας, που έχουν συσσωρευτεί εκ νέου στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Σ' αυτό το αβέβαιο και επισφαλές περιβάλλον, η οικονομική πολιτική αντιμετωπίζει την πρόκληση να παρέχει αξιόπιστο πλαίσιο για σταθερή οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, οικολογική βιωσιμότητα και παγκόσμια αλληλεγγύη. Αλλά αυτή η πρόκληση δεν αντιμετωπίζεται από την Ε.Ε., ούτε από τα κράτη-μέλη της. Αντιθέτως:

- Η *μακροοικονομική πολιτική* έχει "κλειδωθεί" σε ένα πλαίσιο νομισματικών και δημοσιονομικών περιορισμών σε εθνικό επίπεδο και στο επίπεδο της Ε.Ε.
- Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο πιέζουν διαμέσου μιας βασικά *αμετάβλητης οδηγίας για τις υπηρεσίες*, βασιζόμενη σε έναν απεριόριστο ριζοσπαστισμό των αγορών, παρά την ισχυρή κριτική και την αντίθεση της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης
- Ως *απάντηση στην αβέβαιη προοπτική της μακροπρόθεσμης παροχής ορυκτών ενεργειακών πόρων*, αντί να προωθεί την ανάπτυξη νέων ενεργειακών πηγών και την εξοικονόμηση της ενέργειας, η Ε.Ε. μελετά *τη βελτιωμένη χρήση της πυρηνικής ενέργειας και ακόμη τη χρήση στρατιωτικής δύναμης για την εξασφάλιση της πρόσβασης στις πετρελαιοπαραγωγές περιοχές.*
- Στο θέμα της *φτώχειας και της ανασφάλειας*, η Ευρωπαϊκή απάντηση έχει προς το παρόν περιοριστεί στη συλλογή στοιχείων, αλλά δεν έχουν ληφθεί αποφασιστικά μέτρα και δεν έχουν δαπανηθεί οι απαραίτητοι πόροι για την αντιμετώπιση τους.
- Για πρώτη φορά στη ιστορία, η Ε.Ε. έχει εξαπολύσει επίθεση ενάντια σ' ένα από τους λιγιστούς πλέον *Ευρωπαϊκούς κανονισμούς για την προστασία της εργασίας*. Επιδιώκεται η επέκταση της ευελιξίας με τρόπο ώστε ο χρόνος που δαπανάται «σε αναμονή» της κλήσης του εργοδότη να μη θεωρείται εργάσιμος χρόνος., σε αντίθεση ακόμη και με σχετική απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

- Στην πολιτική της για τις *χρηματοοικονομικές αγορές*, η Ε.Ε ασχολείται αποκλειστικά με το άνοιγμα των αγορών και αυτό γίνεται σε βάρος των καταναλωτών, όπως στην περίπτωση της νέας πρωτοβουλίας για τη στεγαστική πίστη.
- Τέλος, στις διαπραγματεύσεις στα πλαίσια του ΠΟΕ και μετά την –τουλάχιστον προσωρινή- αποτυχία τους, ακόμα και σε διμερές επίπεδο, η Ε.Ε. επιδίδεται σε μια αυξανόμενα επιθετική *νέο-μερκαντιλιστική πολιτική εμπορίου*, η οποία είναι πολύ επιζήμια για τους εμπορικούς της εταίρους και καθόλου χρήσιμη για την ίδια.

Υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις σ' αυτόν τον όλο και πιο εμφανή μετασχηματισμό της Ε.Ε. και της Ευρώπης σε μια νεοφιλελεύθερη ζώνη επιχειρηματικής ελευθερίας και κοινωνικής υποτέλειας. Αυτές συμπεριλαμβάνουν τόσο βραχυπρόθεσμα μέτρα, όσο και μακρόπνοες θεσμικές μεταρρυθμίσεις. Η βάση και ο πυρήνας τους είναι η μεγαλύτερη δημοκρατική διαφάνεια, ο δημόσιος διάλογος και η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων οικονομικού περιεχομένου σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας.

Ως τέτοιες εναλλακτικές λύσεις προτείνουμε:

- ***Συνολικό αναπροσανατολισμό της οικονομικής πολιτικής***, που να δίνει τη δυνατότητα και να υποχρεώνει τα κράτη-μέλη και την Ε.Ε. να επιδιώκουν πλήρη απασχόληση, κοινωνική ευημερία και ισότητα, οικολογική βιωσιμότητα και ειρηνικές διεθνείς οικονομικές σχέσεις ως πρωταρχικούς σκοπούς.
- ***Μακροοικονομικό πλαίσιο***, που δεν υπόκειται σε αυθαίρετους περιορισμούς ως προς το δημοσιονομικό έλλειμμα και που δεν έχει προκατειλημμένες προτεραιότητες, αλλά επιτρέπει την επεκτατική νομισματική και δημοσιονομική πολιτική και παρέχει τα εργαλεία και τους πόρους για τέτοιες πολιτικές. Αυτό συμπεριλαμβάνει μεγάλα προγράμματα δημόσιων επενδύσεων, το τέλος του φορολογικού ανταγωνισμού, έναν μεγαλύτερο προϋπολογισμό για την Ε.Ε. και πιο δημοκρατικούς και αποτελεσματικούς τρόπους για την χρηματοδότηση του.
- Στροφή προς μια ***προοδευτική μεταρρύθμιση της οδηγίας για τον εργάσιμο χρόνο***: μικρότερες εργάσιμες εβδομάδες, περισσότερες ευκαιρίες, κοινωνική προστασία της μερικής απασχόλησης, χωρίς τη δυνατότητα της επιλεκτικής εφαρμογής από τα κράτη μέλη.
- ***Ανάπτυξη γενικών και συγκεκριμένων ελάχιστων κοινωνικών προτύπων***, για τις κοινωνικές δαπάνες, την εκπαίδευση, την ιατρική περίθαλψη κτλ., τα οποία πρέπει να συγκλίνουν σε ανώτερο επίπεδο.
- Ισχυρή έμφαση στις ***ανανεώσιμες πηγές ενέργειας***, στην ***αποτελεσματική χρήση της ενέργειας*** και στη μεγαλύτερη προώθηση της ***εξοικονόμησης ενέργειας*** στη βιομηχανία και τα νοικοκυριά ως βασικές προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής, οι οποίες θα συνεισέφεραν σημαντικά στην περιβαλλοντολογική βιωσιμότητα.
- ***Ξεκάθαρο επαναπροσανατολισμό των πολιτικών για τις χρηματοοικονομικές αγορές***: μακριά από την αποκλειστική έμφαση στο χαμηλό κόστος και στην προστασία των μετόχων προς μία συστηματική χρηματοοικονομική σταθερότητα, μέσω περιορισμών της χρηματοοικονομικής κερδοσκοπίας, της προστασίας του καταναλωτή και της διευκόλυνσης των μικρών επιχειρήσεων και των αδύναμων κοινωνικών ομάδων.
- ***Μεταρρύθμιση της πολιτικής εμπορίου και ανάπτυξης***, στοχεύοντας στη θέσπιση ειρηνικών και δίκαιων εμπορικών σχέσεων, που θα επιμένει στη συμμόρφωση με τα διεθνή αναγνωρισμένα εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα και θα επεκτείνει την προνομιακή και φιλική -ως προς την ανάπτυξη- μεταχείριση των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών

## **Εισαγωγή : Ο νεοφιλελεύθερος μετασχηματισμός της Ευρώπης συνεχίζεται**

Σε λίγες βδομάδες, υπό γερμανική προεδρία, θα ξεκινήσουν οι προετοιμασίες για την 50<sup>η</sup> επέτειο της Συνθήκης της Ρώμης, που υπογράφηκε τον Μάιο του 1957 και ίδρυσε την τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ). Οι αρμόδιοι θα επισημάνουν ότι, από την μία πλευρά, η Κοινότητα, που ξεκίνησε με έξι δυτικές χώρες σε ένα περιβάλλον ψυχρού πολέμου, έχει γίνει μετά την κατάρρευση του σοσιαλισμού στην ανατολική Ευρώπη μια πανίσχυρη Ένωση 27 χωρών από τη δυτική και την ανατολική Ευρώπη, με τη δυνατότητα να καταστεί η «πιο ανταγωνιστική περιοχή στον κόσμο». Από την άλλη πλευρά, θα δοθεί έμφαση στο ότι η οικονομική και πολιτική θέση της Ένωσης στον κόσμο απειλείται από τη διαρκή οικονομική ανωτερότητα των ΗΠΑ και την ανάδυση νέων δυνάμεων, όπως η Κίνα και η Ινδία, καθώς και από το περιβάλλον έντονου παγκόσμιου ανταγωνισμού. Θα γίνει πιθανόν η παραδοχή ότι η Ε.Ε βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε θέση οικονομικής αδυναμίας και πολιτικής κρίσης και ότι νέες προσπάθειες και εσωτερικές μεταρρυθμίσεις απαιτούνται για να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα της Ε.Ε. Για αυτό το λόγο συνιστώνται περισσότερη απελευθέρωση και ευελιξία της αγοράς, ώστε να διασωθεί και να ενισχυθεί το «Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο», καθώς και περισσότερη οικονομική και στρατιωτική ισχύς, για να μεταλαμπαδευτεί αυτό το μοντέλο στον υπόλοιπο κόσμο.

Αυτή η άποψη δεν είναι νέα και είναι από οικονομική, κοινωνική και πολιτική σκοπιά μη αποδεκτή. Αγνοεί και αρνείται τις βαθιές και καταστροφικές μεταβολές στην Ε.Ε. από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και έπειτα, που μετασχημάτισαν την Κοινότητα σε μία όλο και περισσότερο νεοφιλελεύθερη περιοχή ανταγωνισμού, κοινωνικής ανισότητας και πολιτικής επιθετικότητας. Αυτός ο μετασχηματισμός ακόμα εξελίσσεται στο εσωτερικό της Ε.Ε. και σε σχέση με τη θέση της στον κόσμο.

Από εσωτερική σκοπιά, η Ε.Ε ξεκίνησε ως μια Κοινότητα μεικτών οικονομιών, οι οποίες διδάχθηκαν το μάθημα της βαθιάς κρίσης στις αρχές της δεκαετίας του 1930: ότι η προοδευτική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη απαιτεί μακροοικονομική και δομική παρέμβαση, ότι ο ανταγωνισμός σε μια κοινή αγορά χρειάζεται κοινούς κανόνες και οικονομική πολιτική και ότι η κοινωνική πρόοδος προϋποθέτει έναν ισχυρό δημόσιο τομέα. Αυτά τα διδάγματα, που εφαρμόστηκαν με διάφορους τρόπους σε διαφορετικές χώρες, ήταν – αν και όχι αδιαμφισβήτητα - η κοινή βάση του οικονομικού δυναμισμού στις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Αλλά από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, αρχικά σταδιακά και μετά ολοκληρωτικά, αφέθηκαν στο περιθώριο και υποσκάφηκαν από την άνοδο του ανταγωνισμού ως τον κυρίαρχο κανόνα για όλη την οικονομική, καθώς και για μεγάλα τμήματα της κοινωνικής ζωής. Η μακροοικονομική πολιτική συρρικνώθηκε στους κανόνες της αυστηρής σταθερότητας των τιμών και των ισοσκελισμένων προϋπολογισμών. Η εναρμόνιση των κανόνων ανταγωνισμού αντικαταστάθηκε από τον ανταγωνισμό των κανόνων, συμπεριλαμβανόμενων αυτών που αφορούν την κοινωνική ασφάλιση, την προστασία της εργασίας και την περιβαλλοντολογική βιωσιμότητα. Αυτή η υποχωρητική στρατηγική αύξησε την κερδοφορία και την πολιτική ισχύ του κεφαλαίου. Ταυτόχρονα, η αυστηρή τήρηση μακροοικονομικών αρχών και η αναδιανομή από τη βάση προς την κορυφή έγινε τροχοπέδη για την οικονομική μεγέθυνση, προκάλεσε μαζική ανεργία και υπέσκαψε την κοινωνική συνοχή στις περισσότερες χώρες μέλη.

Ένας παρόμοιος μετασχηματισμός συντελείται σε σχέση με τη διεθνή θέση της Ε.Ε., η οποία ορίζονταν από το πλαίσιο της συμφωνίας του Bretton Woods, ήτοι των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών και των ελέγχων κεφαλαίου. Αυτή ήταν η παγκόσμια ομπρέλα για τα λεγόμενα «χρυσά χρόνια» της μεταπολεμικής εποχής. Αλλά από τη δεκαετία του 1970, η συνεργασία αυτή αποδομήθηκε, με πρωτοβουλία των ΗΠΑ και την ενεργό στήριξη της

Γερμανίας και αντικαταστάθηκε από έναν ανεμπόδιστο, διεθνή ανταγωνισμό μέσω ευέλικτων συναλλαγματικών ισοτιμιών και της βαθμιαίας απελευθέρωσης των κεφαλαιακών κινήσεων. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, δια μέσω του οποίου οι εκβιομηχανισμένες χώρες προσπάθησαν να επιβάλουν την απελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου, απέτυχε. Φαίνεται όμως ότι η επίμονη νέο-μερκαντιλιστική θέση της Γερμανίας – η οποία προσωρινά διακόπηκε από τις αναταράξεις της δικής της ενοποίησης- θα γίνει θέση της Ε.Ε., με τη δημιουργία διμερών εμπορικών συμφωνιών και ζωνών επιρροής. Είναι επίσης ανησυχητικό ότι η κατασκευή του οικονομικού αυτού οικοδομήματος συμπληρώνεται από αυξανόμενες στρατιωτικές φιλοδοξίες. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση μετά τον πόλεμο, πρώτα και κύρια, οδηγήθηκε από την πανίσχυρη επιθυμία των λαών να αποφύγουν νέες πολεμικές περιπέτειες. Η Ε.Ε. όμως αναλαμβάνει νέες στρατιωτικές επιχειρήσεις και ενισχύει τις δυνάμεις της προς αυτή την κατεύθυνση.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες αυτοκαταστροφής και πόλωσης, δεν αποτελεί έκπληξη ότι η τελευταία διεύρυνση της Ε.Ε, ένα γεγονός ιστορικής σημασίας, αντιμετωπίζεται από όλες τις πλευρές με σκεπτικισμό. Η ένταξη ορισμένων φτωχών χωρών σε ένα μπλοκ πλούσιων μπορεί να εμφανίζεται ως ευκαιρία και ως πρόοδος. Αλλά στις συγκεκριμένες περιστάσεις, σημαίνει ταυτόχρονα επιπρόσθετη πίεση από την ισχυρότερη στη πιο αδύναμη πλευρά, χωρίς επαρκή πολιτική και οικονομική στήριξη. Το αναμενόμενο αποτέλεσμα είναι πως, παρά την ενδεχόμενη σύγκλιση του μέσου εισοδήματος, η πόλωση στο εσωτερικό των νέων χωρών μελών θα αυξηθεί.

Στις συνθήκες αυτές, όπου ο μετασηματισμός της Ε.Ε σε νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση προωθείται, ενώ η δημιουργία ενός νεο-μερκαντιλιστικού μπλοκ κερδίζει έδαφος, η Γερμανία αναλαμβάνει την προεδρία της Ε.Ε. για το πρώτο εξάμηνο του 2007. Το πρόγραμμα έχει ήδη καθοριστεί από την Γερμανική κυβέρνηση και έχει τύχει θερμής αποδοχής από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αποτελείται κυρίως από δύο μέρη:

- Να συνεχιστεί και να ολοκληρωθεί η διαδικασία ανοίγματος των αγορών.
- Να τεθεί εκ νέου το ζήτημα του Ευρωπαϊκού Συντάγματος στην ημερήσια διάταξη της Ε.Ε. και να προετοιμαστεί η υιοθεσία του υπό την Γαλλική προεδρία, το 2008.

Αυτή η ατζέντα αποτελεί αντανάκλαση της αλαζονείας και της περιφρόνησης της δημόσιας κριτικής και της αντίστασης στις συγκεκριμένες επιλογές. Η περαιτέρω απελευθέρωση των αγορών- ιδιαίτερα στον τομέα των υπηρεσιών- έχει υποβληθεί σε έντονη κριτική, ενώ έχουν αναδυθεί κοινωνικά κινήματα ενάντια στην κατεδάφιση των κοινωνικών προτύπων και στη διολίσθηση προς τον πυθμένα μέσω του αχαλίνωτου ανταγωνισμού. Παρόλα αυτά η Γερμανική προεδρία και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φαίνονται αποφασισμένες να ακολουθήσουν τη συγκεκριμένη κατεύθυνση. Η ίδια συμπεριφορά είναι κυρίαρχη αναφορικά και με το Σύνταγμα. Απορρίφθηκε στην Γαλλία και στην Ολλανδία, επειδή η έγκρισή του θα είχε αναγάγει το νεοφιλελεύθερο οικονομικό υπόδειγμα σε συνταγματική υποχρέωση. Σε συνέχεια της αναδίπλωσης που ακολούθησε, η Επιτροπή και οι επόμενες προεδρίες της Ε.Ε. δεν έχουν προφανώς αναλύσει τα αίτια και δεν έχουν επεξεργαστεί μια καλύτερη συνταγματική βάση για μια κοινωνική Ευρώπη. Αντιθέτως, φαίνονται αποφασισμένες να παρουσιάσουν βασικά το ίδιο κείμενο και πάλι, ελπίζοντας αυτή τη φορά πως θα υιοθετηθεί από όλα τα κράτη-μέλη.

Σε αυτό το υπόμνημα κάνουμε μια σύντομη καταγραφή και αποτίμηση της βασικής μακροοικονομικής και κοινωνικής κατάστασης στην Ε.Ε. (κεφάλαιο 1), ακολουθούμενη από την ανάλυση και κριτική των βασικών μέτρων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, στα οποία οφείλονται τα δυσμενή αποτελέσματα (κεφάλαιο 2). Απέναντι σε αυτές τις

καταστροφικές πολιτικές υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις, που μπορούν να οδηγήσουν σε ισχυρότερη οικονομική ανάπτυξη, μεγαλύτερη περιφερειακή και κοινωνική συνοχή σε όλη την Ε.Ε., περισσότερη ευημερία για περισσότερους ανθρώπους μέσα σε κάθε χώρα της Ένωσης και σχέσεις συνεργασίας με τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες (κεφάλαιο 3). Η εφαρμογή τέτοιων εναλλακτικών λύσεων όμως προβλέπεται να είναι δύσκολη για δύο λόγους: Πρώτον, χρειάζεται εκτενής επεξεργασία και προσπάθεια συνεργασίας. Δεύτερον, θα υπάρξει ισχυρή αντίσταση από δυνάμεις του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου και από άλλα κέντρα, που ωφελούνται από τις τρέχουσες νεοφιλελεύθερες αντί-μεταρρυθμίσεις. Με την έννοια αυτή, η επεξεργασία εναλλακτικών προτάσεων οικονομικής πολιτικής δεν πρέπει να θεωρηθεί ως ακαδημαϊκή άσκηση, αλλά ως συνεισφορά στην κοινωνική κινητοποίηση για μια καλύτερη Ευρώπη.

## **1. Προς μια πιο επισφαλής Ένωση – Πρόσφατες οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις**

Οι μακροοικονομικές αποδόσεις της Ε.Ε. υπήρξαν ανεπιτυχείς κατά την τρέχουσα δεκαετία και δεν έχουν συνεισφέρει στην επίλυση των σταθερά αιχμηρών και αυξανόμενων κοινωνικών προβλημάτων. Η ανεργία είναι ακόμα απαράδεκτα υψηλή, η φτώχεια βρίσκεται σε άνοδο, η περιβαλλοντολογική καταστροφή συνεχίζεται, ενώ σοβαρές ανισοροπίες απειλούν την κοινωνική και οικονομική συνοχή. Στο παγκόσμιο περιβάλλον, όπου η οικονομία των ΗΠΑ χάνει τον ηγετικό της ρόλο και η χρηματιστηριακή κερδοσκοπία ξεπερνάει τα επίπεδα της αντίστοιχης στο τέλος της δεκαετίας του 1990, η εμφανής αδυναμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αυξάνει τη διεθνή αστάθεια και ανασφάλεια.

### **1.1. Αργή μεγέθυνση, επίμονη ανεργία και μεγάλες ανισοροπίες- Μακροοικονομικές εξελίξεις**

Η οικονομική μεγέθυνση ήταν περιορισμένη τα 5 πρώτα χρόνια της δεκαετίας, με μέσο όρο 1.7% ετησίως (και ακόμα χειρότερα στη ζώνη του Ευρώ με 1.4% ετησίως, βλ. Πίνακα 1). Η αύξηση το 2006 στο 2.8% στην Ε.Ε.-25 (2.6% στη ζώνη του Ευρώ) φαίνεται να είναι ένα παροδικό φαινόμενο, αφού προβλέπεται υποχώρηση το 2007<sup>1</sup>. Την ίδια στιγμή η αύξηση της παραγωγικότητας ήταν γενικά χαμηλή, γύρω στο 1.2% ετησίως (0.9% τον χρόνο στη ζώνη του Ευρώ) την περίοδο 2001-2005 και 1.3% (1.2%) το 2006. Μόνο οι νέες χώρες-μέλη (NXM) από την κεντρική και ανατολική Ευρώπη σημείωσαν σημαντικούς ρυθμούς μεγέθυνσης της παραγωγικότητας. Συνολικά, οι ευρωπαϊκές μακροοικονομικές εξελίξεις στην αρχή της νέας χιλιετίας μπορεί να περιγραφούν ως μέτριες: χαρακτηρίζονται από μέτριους ρυθμούς μεγέθυνσης του ΑΕΠ και συνεπώς μικρής αύξησης της απασχόλησης, σίγουρα μη ικανής να μειώσει την ανεργία, καθώς και μικρή μεγέθυνση της παραγωγικότητας. Σε μερικές χώρες, όπως η Ιταλία και η Ισπανία, η αύξηση της απασχόλησης έλαβε χώρα σε βάρος της παραγωγικότητας. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην αύξηση της μερικής απασχόλησης ή στις αρνητικές συνέπειες της ευελιξίας των αγορών εργασίας για την παραγωγικότητα.

Μπορούν να παρατηρηθούν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών. Οι μεγάλες χώρες στη ζώνη του Ευρώ - Γερμανία, Γαλλία και Ιταλία - εμφανίζουν επιδόσεις κάτω από τον μέσο όρο και χαρακτηρίζονται από τα ίδια επίπεδα και μεταβολές ως προς το ποσοστό απασχόλησης. Οι Σκανδιναβικές χώρες από την άλλη πλευρά, επιδεικνύουν ποσοστά μεγέθυνσης πάνω από το μέσο όρο και έχουν πρόσφατα μειώσει σημαντικά τα ποσοστά ανεργίας τους. Τα γενναιόδωρα συστήματα προνοίας τους φαίνονται να είναι συμβατά με την χαμηλή ανεργία, γεγονός το οποίο έχει αναγνωριστεί από την τελευταία Έκθεση για την Απασχόληση του ΟΟΣΑ. Η οικονομία των νότιων ευρωπαϊκών χωρών, καθώς και της

<sup>1</sup> Τα στοιχεία για το 2006 είναι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής από το Νοέμβριο του 2006

Ιρλανδίας, μεγεθύνεται με ταχείς ρυθμούς, αλλά τα ποσοστά ανεργίας παραμένουν υψηλά. Οι ανατολικές ΝΧΜ αποτελούν την ταχύτερα αναπτυσσόμενη περιοχή, αλλά η ανεργία ομοίως παραμένει πολύ υψηλή, με τη Σλοβακία (14.3%) και την Πολωνία (13.9%) να επιδεικνύουν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Ευρώπη. Σε αυτές τις χώρες ένα υψηλό ποσοστό ανεργίας έχει ιδιαίτερα δραματικές συνέπειες για τις συνθήκες διαβίωσης αφού οι κοινωνικές δαπάνες είναι χαμηλότερες από ό,τι στην Ε.Ε.-15 (27.6% του ΑΕΠ και 18.5% αντίστοιχα)<sup>2</sup>.

**Πίνακας 1: Μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ε.Ε., 2001 - 2006**

	ΑΕΠ κατα κεφαλή σε Μον. Αγ. Δυν. (PPP) (EU25 =100)	Μεγέθυνση ΑΕΠ %		Μεγέθυνση της παραγωγικότητας εργασίας %		Ποσοστό ανεργίας %		Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	
	2001-05	2001-05	2006	2001-05	2006	2001-05	2006	2001-05	2006
Ε.Ε. (25)	100	1.7	2.8	1.2	1.3	8.8	8.0	0.0	-0.5
Ζώνη Ευρώ	107	1.4	2.6	0.9	1.2	8.5	8.0	0.3	-0.1
Βέλγιο	118	1.4	2.7	0.9	1.8	7.8	8.6	3.5	2.4
Τσεχία	69	3.7	6.0	2.4	5.1	7.9	7.4	-5.1	-3.1
Δανία	123	1.4	3.0	1.3	1.8	5.0	3.8	2.9	1.9
Γερμανία	109	0.6	2.4	1.5	2.0	8.7	8.9	2.4	4.5
Εσθονία	49	8.3	10.9	6.5	7.5	10.1	5.4	-11.4	-11.5
Ελλάδα	79	4.4	3.8	3.3	2.3	10.2	9.3	-7.5	-8.5
Ισπανία	96	3.2	3.8	0.4	0.5	10.5	8.1	-4.7	-8.6
Γαλλία	111	1.5	2.2	1.0	1.4	9.2	9.3	0.1	-2.1
Ιρλανδία	134	5.2	5.3	2.2	0.9	4.4	4.3	-0.9	-3.2
Ιταλία	108	0.6	1.7	-0.0	0.4	8.4	7.1	-0.9	-1.4
Κύπρος	82	3.2	3.8	1.7	2.3	4.3	5.4	-4.4	-6.0
Λετονία	41	8.1	11.0	6.4	8.2	11.0	7.4	-11.2	-16.1
Λιθουανία	45	7.6	7.8	6.6	5.8	12.4	5.9	-2.1	-8.9
Λουξεμβούργο	230	3.0	5.5	0.3	1.7	3.7	4.6	9.2	11.4
Ουγγαρία	59	4.2	4.0	3.8	3.8	6.1	7.3	-7.5	-7.3
Μάλτα	72	0.3	2.3	-0.5	1.3	7.5	7.0	-2.6	-10.9
Ολλανδία	125	1.2	3.0	1.3	1.3	3.6	3.9	5.1	7.6
Αυστρία	122	1.4	3.1	1.3	2.4	4.4	5.2	-0.1	3.0
Πολωνία	48	3.0	5.2	3.6	1.8	18.9	13.9	-2.6	-2.3
Πορτογαλία	75	0.7	1.2	0.2	0.6	5.9	7.6	-7.4	-9.0
Σλοβενία	77	3.5	4.8	2.8	4.0	6.4	6.1	-1.3	-1.9
Σλοβακία	51	4.6	6.7	4.1	4.0	18.0	14.3	-6.0	-7.8
Φινλανδία	112	2.5	4.9	1.4	3.4	8.9	7.7	5.3	5.5
Σουηδία	116	2.2	4.0	1.9	2.4	5.9	7.3	5.6	6.3
Η.Β.	116	2.5	2.7	1.4	1.8	4.9	5.3	-2.0	-2.5

Πηγές: Eurostat AMECO database; figures for 2006 are from European Commission, Οικονομικές Προβλέψεις Φθινόπωρου 2006

Οι διαφορετικές οικονομικές επιδόσεις αντανακλώνται επίσης στις αυξανόμενες αποκλίσεις στα ισοζύγια τρεχουσών πληρωμών. Ενώ κάποιες χώρες έχουν σημαντικά πλεονάσματα τρεχουσών συναλλαγών, όπως η Ολλανδία (7.6% του ΑΕΠ), η Σουηδία (6.3% του ΑΕΠ) και η Γερμανία (4.5% του ΑΕΠ), οι άλλες έχουν υψηλά ελλείμματα. Η Λετονία και η Εσθονία έχουν διψήφια ποσοστά ελλειμμάτων τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ, στην Πορτογαλία το έλλειμμα ανέρχεται στο 9% του ΑΕΠ και στις Σλοβακία, Ελλάδα, Ισπανία και

<sup>2</sup> Πηγή: Eurostat 2005

Ουγγαρία το έλλειμμα υπερβαίνει το 7% του ΑΕΠ. Ενώ το αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι αποτέλεσμα των ανώτερων επιδόσεων όσον αφορά την μεγέθυνση, προκαλεί επικίνδυνες ανισορροπίες, που απειλούν την οικονομική και πολιτική συνοχή της Ένωσης. Στις χώρες όπου δεν έχει υιοθετηθεί ακόμα το Ευρώ, μπορεί να ασκηθούν πιέσεις για υποτίμηση, προκαλώντας αστάθεια στις διεθνείς αγορές συναλλάγματος.

Παρά τις διαφορετικές επιδόσεις μεταξύ των κρατών-μελών, η οικονομική θέση της Ε.Ε. στον κόσμο είναι ισχυρή. Η Ένωση αποτελεί το μεγαλύτερο και πιο σημαντικό εμπορικό συνασπισμό κρατών στον κόσμο. Ενάντια στην εντυπωσιακή ανάδυση των Ασιατικών χωρών και ιδίως της Κίνας και της Ινδίας, στην παγκόσμια σκηνή, η Ε.Ε. κατάφερε να αυξήσει το εμπορικό της μερίδιο και να διατηρήσει τον πρωταγωνιστικό της ρόλο στο εμπόριο υπηρεσιών. Από το 1991 μέχρι το 2004, το μερίδιο της Ε.Ε. στο εξωτερικό εμπόριο αγαθών (εξαγωγές συν εισαγωγές) ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε από το 15% στο 22%. Ως προς τις υπηρεσίες, το μερίδιο του εξωτερικού εμπορίου της Ε.Ε. ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε από 5% σε 7% μεταξύ 1990 και 2004. Την ίδια περίοδο, η Ε.Ε. αύξησε το μερίδιο της στις παγκόσμιες εξαγωγές αγαθών από 16% το 1991 σε 20% το 2004. Ως προς τις παγκόσμιες εξαγωγές υπηρεσιών, παρά το γεγονός ότι το μερίδιο της Ε.Ε. μειώθηκε από το 24% το 1990 στο 21% το 1992, αυτό διατηρήθηκε ολόκληρη την περίοδο μέχρι το 2004. Από την άλλη πλευρά, την ίδια σχεδόν περίοδο το μερίδιο των ΗΠΑ στις παγκόσμιες εξαγωγές αγαθών γνώρισε μείωση τριών ποσοστιαίων μονάδων, φθάνοντας λιγότερο από το 15% και σχεδόν 2 ποσοστιαίων μονάδων για τις υπηρεσίες, φθάνοντας επίσης στο 15%. Έτσι, συγκρινόμενη με το βασικό ανταγωνιστή της στο διεθνές εμπόριο, οι επιδόσεις της Ε.Ε. φαίνεται να είναι ευνοϊκές.

Παρά την ισχυρή εξωτερική θέση της Ε.Ε., η παρούσα τροχιά μεγέθυνσης και πλαίσιο πολιτικής αδυνατούν να αντιμετωπίσουν δύο από τα πλέον σημαντικά προβλήματα: της ανισότητας του επιπέδου διαβίωσης και της μαζικής ανεργίας. Ο ρυθμός σύγκλισης των επιπέδων διαβίωσης είναι υπερβολικά αργός. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ διαφέρει εντυπωσιακά ανάμεσα στις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. Πίνακα 1)<sup>3</sup>. Η επίμονη μαζική ανεργία προκαλεί μεγάλη απώλεια για την κοινωνική ευημερία και είναι πιθανόν η σημαντικότερη πρόκληση για την Ευρώπη. Οι άνεργοι στην Ευρώπη υπολογίζονται γύρω στα 18,7 εκατομμύρια. Η περιορισμένη μείωση της ανεργίας το 2006 είναι μικροσκοπική σε σχέση με το μέγεθος του προβλήματος. Τα στοιχεία υποδηλώνουν ότι το υφιστάμενο πλαίσιο πολιτικής, που επικεντρώνει στην απελευθέρωση της αγοράς εργασίας είναι ανεπαρκές για την μείωση της ανεργίας.

## ***1.2. Περισσότερη αβεβαιότητα και φτώχεια και περισσότερος πλούτος: Αυξάνοντας τις ανισότητες στην Ε.Ε.***

Η επίμονη ανεργία, οι χαμηλοί μισθοί και η απορρύθμιση της αγοράς εργασίας έχουν αυξήσει την κοινωνική ανασφάλεια και αβεβαιότητα και αποτελούν βασικές αιτίες της επιπλέον ανισότητας και φτώχειας στην Ε.Ε. Το μερίδιο των προσωρινών συμβάσεων, της αυταπασαχόλησης και της μερικής απασχόλησης στο σύνολο των απασχολούμενων έχει αυξηθεί και παρότι κάθε σύμβαση μερικής απασχόλησης δεν είναι απαραίτητα επισφαλής, το ποσοστό των ακούσια μερικά απασχολούμενων έχει αυξηθεί από το 15.6% το 2002 στο 20.3% το 2005, δηλαδή ο ένας στους πέντε εργαζόμενους μερικής απασχόλησης ήταν

<sup>3</sup> Το ΑΕΠ δεν είναι ένα τέλειο μέτρο για την ευημερία. Το Πρόγραμμα Ανάπτυξης του ΟΗΕ (UNDP) δημοσιεύει εκτιμήσεις το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI), ένα ευρύτερο μέτρο της ευημερίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι χώρες με υψηλές κοινωνικές δαπάνες συνήθως αποδίδουν καλύτερα σε σχέση με την ευημερία από ότι άλλες χώρες. Για παράδειγμα η Σουηδία βρίσκεται στην κορυφή της λίστας του HDI παρά το ότι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της είναι το έβδομο (το 2003).



πρόθυμος αλλά δεν μπορούσε να βρει εργασία πλήρους απασχόλησης (βλ. Πίνακα 2). Με μια αύξηση περίπου τριών ποσοστιαίων μονάδων, αυτή η εξέλιξη ήταν ιδιαίτερος εμφανής το 2005.

Εκτός από την επισφαλή απασχόληση, η φτώχεια<sup>4</sup> έχει γίνει επίσης μια σημαντική απειλή για ένα αυξανόμενο τμήμα του πληθυσμού. Η οριακά θετική εξέλιξη που έλαβε χώρα στα μέσα της δεκαετίας του 1990 έχει τώρα αναστραφεί και ο ρυθμός φτώχειας, που είχε μειωθεί από 17% σε 15%, έχει επιστρέψει στο 17% το 2005. Περίπου 72 εκατομμύρια άτομα στην Ε.Ε.-25 διαβιούν με εισόδημα κάτω από το εθνικό όριο φτώχειας. Με την ένταξη της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, αυτό το μέγεθος θα αυξηθεί στα 80 εκατομμύρια. Επειδή το όριο φτώχειας σε αγοραστική δύναμη είναι πολύ υψηλότερο στην Ε.Ε.-15 σε σύγκριση με τις 10 ΝΧΜ – 15.966 Ευρώ για ένα νοικοκυριό δύο ενηλίκων και δύο παιδιών στην πρώτη και 6.742 Ευρώ στην Ε.Ε.-10 - οι διαφορές στις συνθήκες διαβίωσης είναι τεράστιες.

**Πίνακας 2: Επισφαλής Απασχόληση**

	EU-25	EU-15	Maximum Value 2005	Minimum Value 2005
<b>Προσωρινές συμβάσεις</b>	2000: 12.5	2000: 13.7	Spain 33.3	Ireland 2.5
% των εργαζόμενων (15-64 ετών)	2005: 14.2	2005: 14.0	Poland 25.4	Estonia 3.3
<b>Αυταπασχολούμενοι*</b>	2004: 15.9	2004: 14.9	Greece 40.2	Sweden 4.9
% όλων των εργαζόμενων				
<b>Μερική απασχόληση</b>	1995: <i>n.a.</i>	1995: 15.6	The Netherlands 45.8	Slovakia 2.3
% όλων των εργαζομένων (15-64 ετών)	2000: 15.9	2000: 17.5	Great Britain 24.8	Hungary 4.1
	2005: 18.0	2005: 19.8	Sweden 24.3	Czech Republic 4.3
<b>Ακούσια μερική απασχόληση</b>	2002: 15.6	2002: 14.6	Greece 50.9	Netherlands 4.1
% των μερικώς απασχολούμενων	2003: 16.7	2003: 15.7	Lithuania 48.8	Slovenia 8.2
	2004: 17.7	2004: 16.9	Italy 40.2	Great Britain 8.3
	2005: 20.3	2005: 19.7	Latvia 38.5	Austria 11.1

Κάποιες ομάδες πληθυσμού απειλούνται ιδιαίτερα από την φτώχεια (βλ. Πίνακα 3). Ένα στα πέντε παιδιά στην Ε.Ε.-25 είναι φτωχό, ενώ οι ηλικιωμένοι είναι πιο εκτεθειμένοι στη φτώχεια από ό,τι οι ενήλικες μεταξύ των ηλικιών 15-64. Τα νοικοκυριά με παιδιά και ειδικά τα νοικοκυριά με έναν γονέα απειλούνται πολύ περισσότερο από τη φτώχεια από τα νοικοκυριά χωρίς παιδιά. Το ποσοστό φτώχειας των ανέργων (40%) είναι πέντε φορές μεγαλύτερο από το αντίστοιχο αυτών που έχουν εργασία (8%). Όμως, ο απόλυτος αριθμός αυτών που εργάζονται και είναι φτωχοί – περίπου 14 εκατομμύρια των αποκαλούμενων «εργαζόμενων-φτωχών»- είναι δύο φορές μεγαλύτερος από αυτούς που είναι άνεργοι και φτωχοί (7 εκατομμύρια). Αυτό οφείλεται κυρίως στις αλλαγές της αγοράς εργασίας, όπως η επέκταση των χαμηλόμισθων εργασιών και η αύξηση της αβεβαιότητας, η ακούσια μερική απασχόληση και η προσωρινή απασχόληση.

Τα στατιστικά στοιχεία ακόμα παρουσιάζουν μια ευνοϊκή εικόνα για τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό στην Ε.Ε., αφού δεν συμπεριλαμβάνουν τις ομάδες που είναι ιδιαίτερα ευάλωτες και εκτεθειμένες στη φτώχεια, όπως είναι οι άστεγοι, τα θύματα του εμπορίου ανθρώπων, τους (παράνομους) μετανάστες, όσους βρίσκονται σε ιδρύματα, που συχνά ούτε καν μετρώνται.

<sup>4</sup> Οριζόμενη ως το ατομικό εισόδημα κάτω από το 60% του εθνικού ισοδύναμου μέσου εισοδήματος

**Πίνακας 3: Ποσοστά φτώχειας στην Ε.Ε., 2004**

	Ε.Ε.25	Ε.Ε.1 5	Ε.Ε.10	Μέγιστη Τιμή	Ελάχιστη Τιμή
<b>Όλες οι ηλικιακές ομάδες</b>	16	17	16	Πορτογαλία, Σλοβακία, Ιρλανδία (21)	Τσεχία (8) Σλοβενία (10)
<b>Παιδιά (&lt; 16 ετών)</b>	20	20	22	Σλοβακία (30) Ιταλία (26)	Σλοβενία, Δανία (9)
<b>Ενήλικες (16-64 ετών)</b>	15	15	15	Σλοβακία (20) Πορτογαλία, Ελλάδα, Ιταλία (18)	Δανία, Κύπρος, Φινλανδία, Σουηδία (10)
<b>Γυναίκες (&gt; 16 ετών)</b>	17	17	14	Ιρλανδία (23) Ελλάδα (22) Πορτογαλία, Ισπανία (21)	Τσεχία (8) Λουξεμβούργο (10)
<b>Άντρες (&gt; 16 ετών)</b>	14	14	15	Σλοβακία (21) Πορτογαλία (20)	Τσεχία (6) Ουγγαρία, Σουηδία, Λουξεμβούργο. (10)
<b>Ηλικιωμένοι (&gt; 65 ετών)</b>	18	19	9	Κύπρος (52) Ιρλανδία (40) Ισπανία (30)	Τσεχία (4) Λουξεμβούργο, Πολωνία (6)
<b>Απασχολούμενοι (&gt; 16 ετών) +αυτοαπασχολούμενοι</b>	8	8	10 <sup>(2003)</sup>	Σλοβακία (15) Πορτογαλία, Ελλάδα (13)	Τσεχία (3) Σλοβενία, Φινλανδία (4)
<b>Άνεργοι (&gt; 16 ετών)</b>	40	40	38 <sup>(2003)</sup>	ΗΒ (54) Λετονία (51) Σλοβακία (50)	Κύπρος (22) Σουηδία (26)
<b>Νοικοκυριά χωρίς εξαρτώμενα παιδιά</b>	15	15	10 <sup>(2003)</sup>	Κύπρος (28) Ιρλανδία (24) Πορτογαλία (21)	Τσεχία (4) Λουξεμβούργο (8)
<b>Νοικοκυριά με εξαρτώμενα παιδιά</b>	18	18	13 <sup>(2003)</sup>	Σλοβακία (25) Ιταλία (24) Ισπανία (23)	Δανία (7) Σλοβενία, Φινλανδία (8)
<b>Ένας γονέας με εξαρτώμενα παιδιά</b>	34	34	24 <sup>(2003)</sup>	Malta (59) Ireland (56) Slovakia (41)	Δανία, Ουγγαρία, Φινλανδία (16) Σουηδία (19)

Πηγή: Eurostat database Οκτώβριος 2006.

Το αναμφισβήτητο γεγονός της αύξησης της φτώχειας στα κατώτερα στρώματα βρίσκεται σε κατάφορη και σκανδαλώδη αντίθεση με τον αυξανόμενο πλούτο των ανώτερων στρωμάτων των Ευρωπαϊκών κοινωνιών- για την όποια, όμως, δεν υπάρχουν διαθέσιμα επίσημα στοιχεία. Τα τελευταία στοιχεία της διανομής του εισοδήματος αναφέρονται στο έτος 2001 και αποκαλύπτουν ότι το φτωχότερο 10% του πληθυσμού από άποψη εισοδήματος της Ε.Ε. είχε μερίδιο 3% του εθνικού εισοδήματος, περίπου το ένα όγδοο του αντίστοιχου που είχε το πλουσιότερο 10%, που απολάμβανε σχεδόν το ένα τέταρτο του εθνικού εισοδήματος (23%). Σύμφωνα με την έκθεση για την παγκόσμια υγεία το 2006 της Merrill Lynch & Cargemini, ο αριθμός των εκατομμυριούχων στην Ευρώπη αυξήθηκε σταθερά τα τελευταία χρόνια από το 2.4% το 2003, σε 4.1% το 2004 και 4.5% το 2005 και έφτασε τα 2.5 εκατομμύρια. Τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία αυτού του 0.6% του ευρωπαϊκού πληθυσμού ανήλθαν σε 9.4 τρισεκατομμύρια δολάρια ή αλλιώς το 60% όλων των ευρωπαϊκών χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, που διαχειρίζονταν οι θεσμικοί επενδυτές (15.6 τρισεκατομμύρια δολάρια)<sup>5</sup>.

### **1.3. “Η Ασθένεια των Νέων Μελών”- Μακροοικονομική σύγκλιση χωρίς κοινωνικές βελτιώσεις**

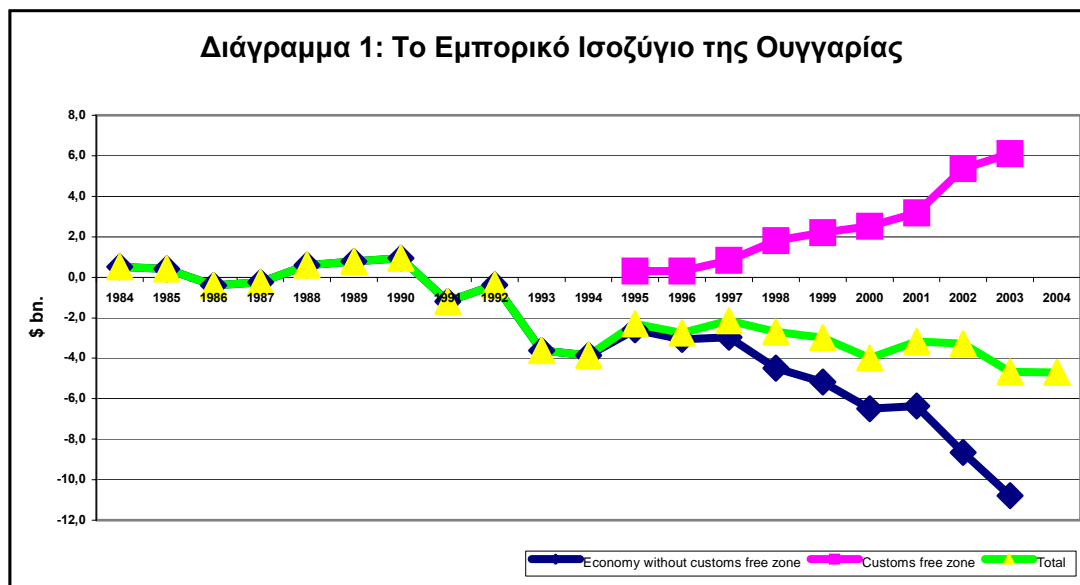
Η ένταξη επηρέασε θετικά την μακροοικονομική ανάπτυξη των νέων χωρών μελών. Η μεγέθυνση του ΑΕΠ ήταν τα τελευταία χρόνια πολύ υψηλότερη από αυτήν των χωρών μελών

<sup>5</sup> International Financial Services, (www.ifsl.org.uk) Financial Markets Trends, Europe vs. USA, Οκτώβριος 2006, σελ.5.

της Ε.Ε.-15. Όμως, αυτή η διαφορά στη μεγέθυνση σε σχέση με τις δυτικοευρωπαϊκές οικονομίες, παρόλο που είναι αναγκαία για τη διαδικασία σύγκλισης, είναι η αιτία ενός άλλου σημαντικού προβλήματος των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης: τεράστια και επίμονα αρνητικά ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών στις περισσότερες χώρες. Μια νηφάλια μελέτη οδηγεί στο συμπέρασμα ότι εάν οι τρέχουσες τάσεις συνεχιστούν, τα αρνητικά ισοζύγια και το χρέος των περισσότερων ΝΧΜ θα αυξηθούν μέχρι να χρεοκοπήσουν και να χρειασθεί να επαναδιαπραγματευτούν τα χρέη τους. Μια ανάπτυξη λατινοαμερικάνικου τύπου προβάλλει και από ό,τι φαίνεται, δεν υπάρχει καμία διάθεση αλλαγής αυτής της τάσης. Τα σταθεροποιητικά πακέτα τύπου ΔΝΤ, που προσπαθούν να λύσουν τις ανισορροπίες περικόπτοντας τις δαπάνες για εκπαίδευση και ιατρική περίθαλψη, ή οι μεταρρυθμίσεις της γενικής κυβέρνησης, ένας ευφημισμός για τις ιδιωτικοποιήσεις των δημόσιων υπηρεσιών, δεν μπορούν παρά να βελτιώσουν ελάχιστα την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης και τα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών.

Η νεοφιλελεύθερη αντίληψη, ότι η απελευθέρωση και η απορρύθμιση θα βελτιώσουν την απόδοση της χώρας, επειδή οι πόροι θα διανεμηθούν πιο αποτελεσματικά οδήγησε σε σοβαρές ανισορροπίες εξαιτίας της διαφοράς σε αποτελεσματικότητα των δυτικών ανταγωνιστών. Τα επακόλουθα κύματα ιδιωτικοποιήσεων ήταν σε μεγάλο βαθμό ισοδύναμα με το ξεπούλημα των δημόσιων επιχειρήσεων των χωρών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης στο ξένο κεφάλαιο με συνέπεια τη δημιουργία μιας δυαδικής οικονομίας. Σε αυτή τη δυαδική δομή οι επιχειρήσεις που ανήκουν σε ξένους παράγουν την μεγέθυνση, αλλά μεταφέρουν το εισόδημά τους στο εξωτερικό (επαναπατρισμός των κερδών), ενώ οι εθνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν στασιμότητα και – λόγω των τεράστιων απωλειών σε μερίδιο αγοράς, εξαιτίας της συστημικής αλλαγής - πολύ σοβαρές ανισορροπίες. Αυτός ο δυαδικός χαρακτήρας εξηγεί γιατί οι προϋπολογισμοί και τα ισοζύγια πληρωμών αυτών των χωρών επιδεινώνονται τη στιγμή που γνωρίζουν σχετικά μεγάλη οικονομική ανάπτυξη, καθώς και αύξηση των εξαγωγών. Η εισαγωγή ξένου κεφαλαίου σε αυτές τις χώρες με τη μορφή των ξένων άμεσων επενδύσεων (ΞΑΕ) έκανε εφικτή την εγκατάσταση διεθνώς ανταγωνιστικών εργοστασίων, που αύξησαν την απασχόληση. Όμως δεν υπάρχει μια απαραίτητα θετική συσχέτιση μεταξύ των ΞΑΕ και της οικονομικής μεγέθυνσης.

Παράδειγμα αυτών των προβλημάτων είναι η περίπτωση της **Ουγγαρίας**. Η μαζική εισροή ΞΑΕ και επενδύσεων χαρτοφυλακίου προσέφερε προσωρινή μόνο λύση στις πληγές της Ουγγρικής οικονομίας. Όταν η απόδοση των ξένων επιχειρήσεων, της ελεύθερης από δασμούς ζώνης, διαχωριστεί από την υπόλοιπη οικονομία, τότε οι ανισορροπίες της Ουγγρικής οικονομίας καθίστανται εμφανείς. Το Διάγραμμα 1 δείχνει ότι όταν εξαιρεθεί το εμπορικό ισοζύγιο της ελεύθερης από δασμούς ζώνης, το εμπορικό ισοζύγιο της Ουγγαρίας επιδεινώθηκε από τη συστημική αλλαγή, με ένα διάλειμμα που προκλήθηκε από το σταθεροποιητικό πακέτο του 1995. Κατά μια έννοια, το αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο της Ουγγρικής (μη ελεύθερης από δασμούς ζώνης) οικονομίας μπορεί να εκληφθεί ως το αποτέλεσμα των απωλειών που υπέφερε η Ουγγαρία σε συνέχεια της απελευθέρωσης της αγοράς, της ιδιωτικοποίησης, της απορρύθμισης και της οικονομικής πολιτικής που έχει ακολουθηθεί από την συστημική αλλαγή και μετά. Οι ετήσιες απώλειες ανήλθαν σε 11 δισεκατομμύρια δολάρια το 2003, και όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, αυξάνονται με γρήγορο ρυθμό.



**Προβλήματα στην Πολωνία.** Αλλά ακόμα κι όταν η εξωτερική θέση δεν έχει επιδεινωθεί τόσο πολύ, η οικονομική μεγέθυνση συνήθως δεν επιδρά θετικά στην κοινωνική ανάπτυξη των ΝΧΜ. Αυτό προκύπτει με σαφήνεια στην περίπτωση της Πολωνίας, της μεγαλύτερης από αυτές τις χώρες, με την καλύτερη εξωτερική θέση. Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων χρόνων, η Πολωνία γνώρισε μια σημαντική επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του ΑΕΠ από το 1.2% ετησίως το 2001 και το 2002 στο 4.1% το 2003-2005 και τουλάχιστον στο 5% το 2006. Η πτώση κατά 14% στον ακαθάριστο σχηματισμό κεφαλαίου το 2001-2002 ακολουθήθηκε από μια αύξηση κατά 6.5% ετησίως τα τελευταία δύο χρόνια και 11.4% στο πρώτο ήμισυ του 2006. Μετά από πέντε χρόνια συνεχούς αύξησης της ανεργίας, που προσέγγισε το 20% το 2003, η τάση έχει τώρα αναστραφεί. Το ποσοστό αυτό έχει μειωθεί σε περίπου 15.5%, ως αποτέλεσμα κυρίως της αύξησης της εσωτερικής ζήτησης εργασίας. Παράλληλα, έχει σημειωθεί αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας. Επίσης, με εξαίρεση ενός έτους, αμέσως μετά την ένταξη, ο πληθωρισμός παρέμεινε τόσο χαμηλός ώστε από το 2003 η Πολωνία να κατατάσσεται μεταξύ των τριών χωρών της Ε.Ε. με τις πιο σταθερές τιμές<sup>6</sup>.

Η εξωτερική θέση της Πολωνίας είναι επίσης ευνοϊκή. Από το 2004 τα έσοδα από τις εξαγωγές σε Ευρώ αυξάνονται κατά περίπου 20% ετησίως. Το θετικό χάσμα μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών είχε ως αποτέλεσμα μια αξιοσημείωτη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου από 7.7 δισεκατομμύρια Ευρώ το 2002 σε 2.2 δισεκατομμύρια Ευρώ το 2005) και συνέβαλε στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ (από το 4.3% το 2004 στο 1.5% το 2005).

Παρά την αύξηση της παραγωγής, όμως, τα έντονα κοινωνικά προβλήματα παραμένουν. Το ποσοστό ανεργίας είναι το υψηλότερο ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. Επίσης, το ποσοστό της μακροχρόνιας ανεργίας (για περισσότερο από 12 μήνες) παραμένει σταθερά πάνω από το 10% και το ποσοστό της πολύ μακροχρόνιας ανεργίας (περισσότερο από 2 χρόνια) έχει αυξηθεί από 5% το 2004 σε 5.3% το 2005. Αυτά τα στοιχεία υποδηλώνουν την παγίωση της

<sup>6</sup> Η περίπτωση της Πολωνίας επιβεβαιώνει ότι κάτω από ευνοϊκές συνθήκες (ελλιπής χρησιμοποίηση της παραγωγικής δυναμικότητας και υψηλή ανεργία) η λογική επεκτατική νομισματική πολιτική δεν έχει αποτέλεσμα την αύξηση του πληθωρισμού, αλλά το αντίθετο: μια διέγερση του πληθωρισμού από την πλευρά της ζήτησης ανταμείβεται από ένα πλεόνασμα από το αντιπληθωριστικό ερέθισμα που προκύπτει από το φθίνον μοναδιαίο κόστος παραγωγής.

σύνθεσης των μακροχρόνια ανέργων. Τέλος, οι δημόσιες δαπάνες για πολιτικές στην αγορά εργασίας είναι πολύ χαμηλές (κάτω από το 1% του ΑΕΠ) και η πολιτική επιδόματος ανεργίας εξαιρετικά περιοριστική (μόλις το 1/8 με 1/7 όλων των ανέργων λαμβάνουν επίδομα).

Παράλληλα, οι συνθήκες εργασίας επιδεινώνονται. Αυτό αντανακλάται στην επιπλέον ανασφάλεια της απασχόλησης (ο αριθμός των προσωρινά απασχολούμενων έχει διπλασιαστεί από το 2002), την αυξημένη αναλογία των εργαζομένων με χαμηλούς μισθούς, το μειωμένο λόγο του κατώτατου προς τον μέσο μισθό, και το πλήθος περιπτώσεων καταπάτησης των εργασιακών νόμων από τους εργοδότες.

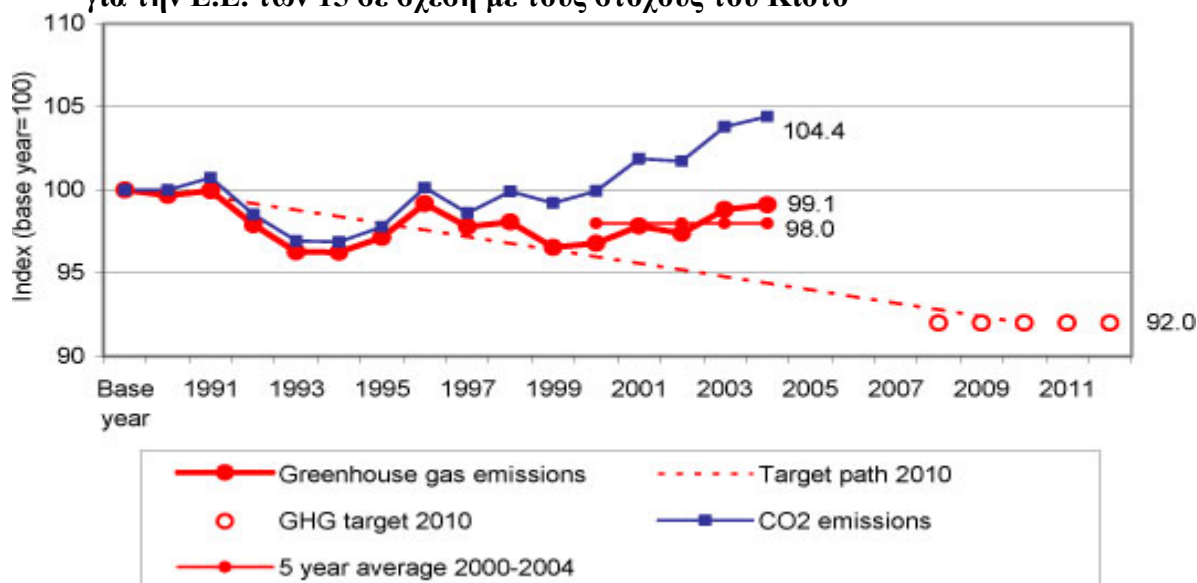
Η κατανομή του εισοδήματος παραμένει επίσης πολύ άνιση. Ο λόγος του εισοδήματος που λαμβάνει το πλουσιότερο 5% του πληθυσμού προς αυτό που λαμβάνει το φτωχότερο 5% ήταν 6.6 το 2005. Σχεδόν τα τρία-πέμπτα του πληθυσμού δεν έχουν ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης, το αποκαλούμενο κοινωνικά ελάχιστο. Περίπου το ένα-τρίτο ή το 18% του συνολικού πληθυσμού δαπανά λιγότερο από το ήμισυ της δαπάνης ενός μέσου νοικοκυριού και περίπου το ένα-πέμπτο ή το 12% του πληθυσμού ζει σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, που σημαίνει ότι οι δαπάνες κατανάλωσης δεν επαρκούν για την εξασφάλιση της βιολογικής τους ύπαρξης και της ψυχικής τους ανάπτυξης. Αυτό το ποσοστό ήταν 4.3% το 1996, ενώ έχει μέχρι σήμερα τριπλασιασθεί. Παρά αυτές τις εξόφθαλμες παθολογίες, η κοινωνική και οικονομική πολιτική της κυβέρνησης παραμένει εντυπωσιακά παθητική.

#### 1.4. Μη εκπλήρωση των δεσμεύσεων: Ανεπαρκής Περιβαλλοντική Προστασία

Στα σημαντικότερα πεδία που σχετίζονται με τις απειλές για το περιβάλλον η κατάσταση παραμένει κρίσιμη, τόσο σε διεθνές επίπεδο, όσο και στο εσωτερικό της Ε.Ε.. Αυτό ισχύει για τις κλιματικές αλλαγές που οφείλονται στην ανθρώπινη δραστηριότητα, την απώλεια της βιοποικιλίας, τη σπάνη των πόρων και την επιδείνωση των όρων κατοίκησης.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της γενικής τάσης είναι οι εκπομπές αερίων που σχετίζονται με το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Παρά τις διεθνείς δεσμεύσεις και την αυξανόμενη επίγνωση του προβλήματος από τους Ευρωπαίους πολίτες, η Ε.Ε. μένει να προσεγγίσει μία ενεργό πολιτική, συνυφασμένη με τους στόχους του Κιότο.

**Διάγραμμα 1: Οι συνολικές εκπομπές αερίων που σχετίζονται με το φαινόμενο του θερμοκηπίου για την Ε.Ε. των 15 σε σχέση με τους στόχους του Κιότο**



Η αισιοδοξία που εκφράζει η Επιτροπή της Ε.Ε. δε βασίζεται στις πραγματικές εξελίξεις. Η θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (*Πράσινο Βιβλίο για την Ενεργειακή Αποδοτικότητα, 2005*) ότι το 20% της σημερινής ενεργειακής χρήσης στην Ε.Ε. θα μπορούσε να διατηρηθεί χωρίς κανένα κόστος, καλύπτοντας παράλληλα τις Ευρωπαϊκές Δεσμεύσεις που προβλέπονται από το Πρωτόκολλο του Κιότο, είναι περισσότερο μία τοποθέτηση για τις μεγάλες δυνατότητες εναλλακτικής στρατηγικής, παρά για τον προσανατολισμό της υφιστάμενης πολιτικής.

### **1.5 Αυξανόμενες χρηματοοικονομικές εντάσεις- Προβλήματα του Ευρωπαϊκού χρηματοοικονομικού συστήματος**

Η μη ικανοποιητική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ε.Ε. συνδέεται με ένα περιβάλλον αυξανόμενων χρηματοοικονομικών κρίσεων, τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Είναι αξιοσημείωτο ότι οι σπουδαιότεροι χρηματοοικονομικοί θεσμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών, ανησυχούν για το ενδεχόμενο εκδήλωσης χρηματοοικονομικών ανισορροπιών, που μπορεί να οδηγήσουν σε «επικίνδυνες» προσαρμογές, ή ακόμα και σε χρηματοοικονομικές κρίσεις. Διάφοροι παράγοντες συμβάλλουν στην εκδήλωση μιας τέτοιας κατάστασης και παρά τη δυσκολία ακριβών προβλέψεων, η λήψη μέτρων είναι αναγκαία.

**Κρίση του δολαρίου;** Η κύρια πηγή της χρηματοοικονομικής αβεβαιότητας παραμένει το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών των Ηνωμένων Πολιτειών, το «αδύναμο» δολάριο και το γεγονός ότι το τελευταίο μπορεί να υποστεί μία απότομη και σημαντική υποτίμηση. Σε μια τέτοια περίπτωση, το αποτέλεσμα πιθανότατα θα ήταν μια μετατόπιση των κεφαλαίων από περιουσιακά στοιχεία αποτιμημένα σε δολάρια σε περιουσιακά στοιχεία αποτιμημένα σε ευρώ, γεγονός το οποίο θα ανέβαζε την αξία του ευρώ σε μη βιώσιμο επίπεδο, με δύο δυσμενείς συνέπειες. Πρώτον, ορισμένοι κλάδοι και ορισμένες χώρες στην Ευρωζώνη θα αντιμετώπιζαν δραστική μείωση της ανταγωνιστικότητάς τους και δεύτερον, η ανατίμηση του ευρώ θα διαστρέβλωνε τη σχέση μεταξύ του εν λόγω νομίσματος με τα υπόλοιπα νομίσματα της Ε.Ε., το οποίο θα σήμανε απότομη αύξηση του πληθωρισμού στη Βρετανία, τις Σκανδιναβικές χώρες και στα νέα κράτη μέλη.

**Τιμές των ακινήτων.** Στο θέμα αυτό εκδηλώνονται ορισμένες ανησυχητικές τάσεις στην Ε.Ε.. Πιο συγκεκριμένα, ανησυχία προκαλούν η απότομη αύξηση και τα ιστορικά υψηλά επίπεδα των τιμών των ακινήτων στη Βρετανία και την Ισπανία. Το ίδιο το ΔΝΤ πρόσφατα αναγνώρισε ότι η μετατόπιση προς ένα αγοραίο χρηματοοικονομικό σύστημα, όπως έχει γίνει σε αυτές τις χώρες, καθιστά την οικονομία τους πιο εκτεθειμένη στις διακυμάνσεις των τιμών των περιουσιακών στοιχείων<sup>7</sup>. Είναι συνήθως αδύνατο να οριστεί μια γενική νομισματική πολιτική που να μπορεί να ελέγχει αυτές τις ανισορροπίες<sup>8</sup>. Αντιθέτως, είναι αναγκαίες συγκεκριμένες παρεμβάσεις στον κλάδο των ακινήτων, προκειμένου να διατηρηθεί η σταθερότητα και να περιοριστούν οι δυσμενείς συνέπειες στη διανομή του εισοδήματος από τον πληθωρισμό των τιμών των ακινήτων. Όμως η Ε.Ε. δεν λαμβάνει μέτρα αυτού του είδους.

**Κερδοφορία των τραπεζών.** Ένα επιπλέον ανησυχητικό φαινόμενο στο χρηματοοικονομικό περιβάλλον είναι τα τεράστια κέρδη που αποκομίζουν ορισμένες χρηματοοικονομικές ομάδες. Για παράδειγμα, οι μεγάλες τράπεζες της Βρετανίας (οι «Μεγάλες Πέντε») πραγματοποίησαν τεράστια κέρδη το τελευταίο χρηματοοικονομικό έτος: 33,5 εκατομμύρια λίρες, ποσό που αντιστοιχεί στο

<sup>7</sup> IMF *Economic Outlook*, Σεπτέμβριος 2006.

<sup>8</sup> Μολονότι οι τιμές των περιουσιακών στοιχείων είναι με βεβαιότητα ένας παράγοντας που καθορίζει τη νομισματική πολιτική, μερικές από τις συζητήσεις που λαμβάνουν χώρα αυτήν περίοδο για τη χρήση νομισματικής πολιτικής για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού που προέρχεται από τις τιμές των ακινήτων, προτείνουν επιστροφή στα καταστροφικά νομισματικά πειράματα του 1980

2,7% του ΑΕΠ της Βρετανίας. Προφανώς όλα αυτά τα κέρδη δε δημιουργήθηκαν στη Βρετανία (θα αντιπροσώπευαν 460 λίρες για καθένα από τα 25 εκατομμύρια των νοικοκυριών<sup>9</sup>), ούτε μπορούν να εξηγηθούν με όρους αποτελεσματικότητας. Οφείλονται στη ισχύ των τραπεζών στην αγορά και ιδιαίτερα σε ταχέως αναπτυσσόμενους τομείς<sup>10</sup>. Αυτά τα αδικαιολόγητα κέρδη είναι επίσης η βασική αιτία του πληθωρισμού, που συνδέεται με τις υψηλές αμοιβές των ηγετικών στελεχών στο χρηματοοικονομικό τομέα, στοιχείο το οποίο κοινωνικά διαιρεί και οικονομικά αποτελεί σπατάλη. Λαμβάνοντας υπόψη την απροθυμία να αλλάξουν τράπεζα, που χαρακτηρίζει του Ευρωπαίους, μάταια επιδιώκεται ο ανταγωνισμός προκειμένου να χαλιναγωγηθεί η εκμετάλλευση. Αυτό το οποίο χρειάζεται βραχυχρόνια είναι η φορολόγηση των κερδών των τραπεζών και μακροχρόνια ένας αυστηρότερος κανονισμός για τις εμπορικές υπηρεσίες που προσφέρουν οι τράπεζες.

**Αντισταθμιστικά Κεφάλαια (Hedge Funds).** Ανησυχητική επίσης κρίνεται η συνεχιζόμενη επέκταση των εργασιών των εταιριών κάλυψης κινδύνων (hedge funds), παρά την πρόσφατη επιβράδυνσή της. Οι οργανισμοί αυτοί είναι σκόπιμα ασαφείς προκειμένου να μην προειδοποιούν τους υπόλοιπους επενδυτές ως προς τις στρατηγικές τους, γεγονός το οποίο προκαλεί προβλήματα στη σταθερότητα και στη λειτουργία της αγοράς. Είναι γνωστό ότι οι εταιρίες διαχείρισης αντισταθμιστικών κεφαλαίων αναλαμβάνουν κυρίως κερδοσκοπικές επενδυτικές θέσεις, συμπεριλαμβανομένων βραχυπρόθεσμων θέσεων σε συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία που μπορεί να οδηγήσουν σε απεριόριστες ζημιές, καθώς και επενδυτικών θέσεων υψηλού δανεισμού που εμπεριέχουν σχετικά υψηλό κίνδυνο αθέτησης των υποχρεώσεών τους σε περίπτωση αποτυχίας. Επιπλέον, επενδύουν σε μία ευρεία κατηγορία περιουσιακών στοιχείων που ξεπερνούν τις οργανωμένες αγορές χρεογράφων. Η δυνατότητα ρευστοποίησης είναι περιορισμένη σε ορισμένες από αυτές τις μη ρυθμισμένες αγορές και μπορεί να διακοπεί μετά από ένα σοκ, αφήνοντας τους επενδυτές με αδιάθετα περιουσιακά στοιχεία. Κατά συνέπεια οι εταιρίες διαχείρισης αντισταθμιστικών κεφαλαίων πρέπει να υποχρεώνονται να παρέχουν πλήρεις και συχνές αναφορές στις αρμόδιες αρχές των επενδυτικών θέσεων που αναλαμβάνουν<sup>11</sup>. Οι εταιρίες αντισταθμιστικών κεφαλαίων έχουν πρόσφατα –σε απάντηση στις πτωτικές αποδόσεις κερδοσκοπίας- υιοθετήσει μία νέα και όχι λιγότερο επιζήμια στρατηγική: είτε μόνες είτε σε συνεργασία με άλλες εταιρίες αντισταθμιστικών κεφαλαίων αναπτύσσουν έντονο «μετοχικό ακτιβισμό» με την πρόθεση να ανεβάσουν τις τιμές των μετοχών και να ενισχύσουν τις πληρωμές υψηλών μερισμάτων. Αυτού του είδους η συμπεριφορά έχει καταστροφική επίδραση στους παραδοσιακούς θεσμικούς επενδυτές, οι οποίοι ολοένα και περισσότερο ασκούν ανάλογες βραχυπρόθεσμες πιέσεις στις διοικήσεις των εταιριών, στις οποίες έχουν επενδύσει τις εισφορές των συνταξιοδοτικών ταμείων και των ασφαλιστικών εταιριών. Το γεγονός αυτό όχι μόνο έχει αρνητικές συνέπειες για το μελλοντικό εισόδημα των συνταξιούχων, αλλά επίσης άμεσες και περισσότερο επιζήμιες συνέπειες για τους εργαζομένους των εταιριών, που υφίστανται αυτού του είδους την αυξημένη πίεση.

## **2. Πενιχρά αποτελέσματα και αυξανόμενη κριτική – Οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές**

### **2.1. Υψηλότερα επιτόκια και σφικτότεροι κρατικοί προϋπολογισμοί - Το σκεπτικό του μακροοικονομικού περιορισμού**

<sup>9</sup> Motley Fool website

<sup>10</sup> Η δύναμη που έχουν στην αγορά οι πέντε μεγάλες τράπεζες της Βρετανίας επιβεβαιώθηκε με εκτενή τρόπο το δελτίο της Cuijkshank ( HM Treasury, *Review of Banking Services in the UK*, 2000)

<sup>11</sup> Για μία πλήρη έρευνα, "Hedge Funds: developments and policy implications", *ECB Monthly Bulletin*, January 2006.

Όσον αφορά στη μακροοικονομική πολιτική, τίποτα πραγματικά καινούριο δεν σημειώθηκε το προηγούμενο έτος, παρά το γεγονός ότι η πρόκληση ήταν να υποστηριχθεί και να ενισχυθεί η συγκρατημένη ανάκαμψη της Ευρωπαϊκής οικονομίας, ώστε να μετατραπεί σε διατηρήσιμη και συνεχή ανάπτυξη. Αυτό δε συνέβη. Αντίθετα, οι ενδείξεις είναι στην αντίθετη κατεύθυνση. Η ευρωπαϊκή οικονομία έχει καταστεί περισσότερο ευάλωτη στην επερχόμενη παγκόσμια επιβράδυνση της παραγωγής και στην αυξανόμενη χρηματοοικονομική αστάθεια.

*Η νομισματική πολιτική* συνεχίστηκε, ισχυροποιώντας την αντιπαραγωγική πορεία του νομισματικού περιορισμού. Παρά το ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν προβλέπει άνοδο του πληθωρισμού, ενώ οι εξελίξεις στους μισθούς είναι ακόμη και κατά την εκτίμηση των νομισματικών αρχών αρκετά μετριοπαθής, το βασικό επιτόκιο ανέβηκε σε δύο διαδοχικές προσπάθειες αποφυγής κάθε πιθανού είδους πληθωριστικών προσδοκιών. Μια τέτοια κίνηση, βεβαίως, δεν συνέβαλε στη διατήρηση της οικονομικής ανάπτυξης στις μεγαλύτερες και ταυτόχρονα ασθενέστερες οικονομίες της Γερμανίας και της Γαλλίας. Επίσης έθεσε τέλος στην ανάκαμψη του κατασκευαστικού τομέα σε χώρες όπως η Γερμανία, όπου ήταν σε μεγάλη κρίση για πολλά χρόνια. Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των επιτοκίων επιδείνωσε χρηματοοικονομικού χαρακτήρα εντάσεις σε χώρες όπως η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, στις οποίες παρατηρείται κερδοσκοπική άνοδος της ζήτησης στον στεγαστικό τομέα. Η αύξηση των επιτοκίων επιδρά έντονα σε χρηματοοικονομικές δραστηριότητες υψηλού δανεισμού και έτσι συμβάλει σε παγκόσμιες χρηματοοικονομικές εντάσεις, με αποτέλεσμα την έκρηξη της κερδοσκοπικής φούσκας, γεγονός το οποίο μπορεί να έχει ευρείες και επιζήμιες μεταδοτικές συνέπειες. Η άνοδος των επιτοκίων χωρίς παράλληλα να ληφθούν μέτρα για την αποτροπή τυχόν χρηματοοικονομικής κρίσης είναι επικίνδυνη και αντιπαραγωγική.

Όσον αφορά στις δημοσιονομικές πολιτικές, καμία αλλαγή βεβαίως δεν έχει συντελεστεί. Αντίθετα, η κυρίαρχη κατεύθυνση έχει ενισχυθεί. Αυτό μπορεί καλά να παρατηρηθεί στην τροποποιημένη εκδοχή του Συμφώνου Ανάπτυξης και Σταθερότητας (ΣΣΑ). Τα προηγούμενα χρόνια το όργανο αυτό του δημοσιονομικού φονταμενταλισμού ή δογματικού συντηρητισμού παραμερίστηκε, ενώ ο πρώην πρόεδρος της Επιτροπής έφτασε στο σημείο να το αποκαλέσει ένα «ηλίθιο» Σύμφωνο. Αυτή η σχετική περιφρόνηση συνέπεσε με την περίοδο κατά την οποία η Γερμανία παραβίασε τις διατάξεις του ΣΣΑ αναφορικά με το δημόσιο έλλειμμα και απέτρεψε την λήψη μέτρων εναντίον της. Τώρα που η Γερμανία επανήλθε στην προκαθορισμένη δημοσιονομική τροχιά, ενισχύθηκε το κύρος του ΣΣΑ και τονίστηκε ξανά η σημασία των ισοσκελισμένων κρατικών προϋπολογισμών. Από την πλευρά των εσόδων, ο φορολογικός ανταγωνισμός συνεχίζεται και θα οδηγήσει σε καταστροφικές επιδράσεις στους κρατικούς προϋπολογισμούς με το τέλος της παρούσας περιόδου ραγδαίας αύξησης των εταιρικών κερδών. Σε επίπεδο Ε.Ε., οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για έναν πιο ισχύ Κοινοτικό προϋπολογισμό για την περίοδο 2007-2013 θα εμποδίσουν περαιτέρω την προσπάθεια για την αντιμετώπιση των πιεστικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων.

## **2.2. 'Bolkestein' σε νέα μορφή – Το σκεπτικό της απορρύθμισης στην νέα οδηγία για τις υπηρεσίες**

Ένα από τα πιο αμφιλεγόμενα ζητήματα της Ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής τα τελευταία δύο έτη ήταν το προσχέδιο της οδηγίας για τις «υπηρεσίες στην εσωτερική αγορά». Το κύριο σημείο της διαμάχης ήταν η αρχή της «χώρας προέλευσης», η οποία προβλέπει ότι κάθε εταιρία εγγεγραμμένη ως προμηθευτής υπηρεσιών σε μία χώρα της Ε.Ε. μπορεί να παράσχει υπηρεσίες σε όλες τις χώρες μέλη με βάση τους κανόνες της χώρας στην οποία εδρεύει. Το



Φεβρουάριο του 2006, σχεδόν 100.000 άνθρωποι κινητοποιήθηκαν από τις εργατικές ενώσεις και τα κοινωνικά κινήματα σε όλη την Ευρώπη και συμμετείχαν σε μεγάλες διαδηλώσεις κατά των καταστροφικών συνεπειών που συνεπάγονταν αυτή η κατεύθυνση για τους κοινωνικούς θεσμούς και επιτεύγματα. Η μαζική αυτή πίεση από ένα Ευρωπαϊκό κίνημα διαμαρτυρίας είχε ως αποτέλεσμα ορισμένες αλλαγές στο αρχικό κείμενο. Ορισμένοι τομείς υπηρεσιών αποκλείστηκαν από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας –για παράδειγμα οι οπτικοακουστικές υπηρεσίες, οι λιμενικές και μεταφορικές υπηρεσίες, οι υπηρεσίες ασφάλειας, οι υπηρεσίες των πρακτορείων εύρεσης προσωρινής εργασίας, οι υπηρεσίες υγείας και ορισμένες κοινωνικές υπηρεσίες, όπως η κοινωνική στέγαση, η επιμέλεια των παιδιών και υπηρεσίες για οικογένειες και άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα άρθρα του προσχεδίου της οδηγίας που αφορούσαν στις υπηρεσίες υγείας, μεταφορά ασθενών σε όλη την Ε.Ε. και σε συγκεκριμένους όρους εγκατάστασης εργαζομένων αποσύρθηκαν. Κατά συνέπεια υπήρξαν κάποια επιτεύγματα σε σύγκριση με το αρχικό προσχέδιο του πρώην Επιτρόπου Frits Bolkestein.

Τον Νοέμβριο του 2006, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε την Κοινή Θέση του Συμβουλίου πάνω στην Οδηγία για τις Υπηρεσίες χωρίς περαιτέρω τροποποίηση. Κατά συνέπεια η Οδηγία μπορεί να τεθεί σε ισχύ. Τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. ισχυρίζονται ότι πλέον μια «ισόρροπη συμβιβαστική λύση» έχει επιτευχθεί, η οποία παρά το ότι από την μια πλευρά ανοίγει την αγορά υπηρεσιών σε όλη την Ε.Ε., την ίδια στιγμή διασφαλίζει και ισχυροποιεί το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Μοντέλο. Κατά την άποψή μας αυτό δεν ισχύει. Η οδηγία Bolkestein δεν έχει εξουδετερωθεί, καθώς κυριάρχησε το μεγαλύτερο μέρος της στρατηγικής σημασίας του αρχικού προσχεδίου της. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι που οδηγούν σε αυτήν την εκτίμηση.

**Η αρχή της χώρας προέλευσης.** Είναι αλήθεια ότι ο όρος «αρχή της χώρας προέλευσης» έχει διαγραφεί από το κείμενο της οδηγίας. Αντ' αυτού, το Άρθρο 16 της οδηγίας πλέον αναγράφει ότι «το κράτος μέλος στο οποίο παρέχεται η υπηρεσία θα εξασφαλίσει ελεύθερη πρόσβαση και ελεύθερη άσκηση δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών μέσα στα όρια του». Στις μεταγενέστερες διατάξεις γίνεται εμφανές ότι η αλλαγή των λέξεων δεν οδήγησε σε αλλαγή του περιεχομένου και ότι το πνεύμα φιλελευθεροποίησης και απορρύθμισης είναι ακόμη στο επίκεντρο της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες. Υποχρεώνει τα κράτη μέλη να αποσύρουν άμεσα τριάντα-μια και να υποβάλουν σε κριτική αξιολόγηση επιπλέον εξήντα συγκεκριμένες προϋποθέσεις, τις οποίες τα κράτη μέλη απαιτούν από τους προμηθευτές υπηρεσιών άλλων κρατών μελών να ικανοποιούν – και να υποβάλουν συχνές αναφορές συμμόρφωσης. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το Άρθρο 14 της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες, τα κράτη μέλη δεν θα μπορούν στο μέλλον να προσδιορίσουν τον τρόπο σύστασης. Δεν μπορούν πλέον να απαιτήσουν ο προμηθευτής υπηρεσιών να λειτουργεί για ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα στην περιοχή τους, ούτε να είναι εγγεγραμμένος. Επιπλέον δεν θα είναι πλέον δυνατό να εμποδίσουν τις συχνά καθαρά τυπικές πολλαπλές εγγραφές. Με αυτές τις απαγορεύσεις η Οδηγία δημιουργεί ένα κίνητρο για τους προμηθευτές υπηρεσιών να εκμεταλλευτούν τα διαφορετικά κανονιστικά πρότυπα στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσα από τη μετεγκατάστασή τους. Αυτό εξυπηρετεί τόσο τη φοροδιαφυγή όσο και την παράκαμψη των αυστηρότερων κανονισμών για το περιβάλλον, την εργασία και την υγεία, καθώς και την παράκαμψη των απαιτούμενων προϋποθέσεων και των συλλογικών συμβάσεων στην πρότερη χώρα προέλευσης.

**Εξαιρέση από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας.** Ως αποτέλεσμα του επικριτικού διαλόγου και της κοινωνικής διαμαρτυρίας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είχε απαιτήσει κατά την πρώτη ανάγνωση του προσχεδίου της οδηγίας να εξαιρεθούν ορισμένοι τομείς από το πεδίο

εφαρμογής της. Πολλές από τις απαιτήσεις δεν έχουν ικανοποιηθεί από τη Κοινή Θέση του Συμβουλίου, ενώ άλλες έχουν μετριαστεί σε σημαντικό βαθμό.

- Το Κοινοβούλιο ήθελε να εξαιρέσει όλες «τις υπηρεσίες που προσβλέπουν σε ένα στόχο κοινωνικής ευημερίας» - ανάμεσα στις οποίες είναι οι εκπαιδευτικές, οι πολιτιστικές και οι κοινωνικές υπηρεσίες. Πλέον εξαιρούνται μόνο η «κοινωνική στέγαση, η επιμέλεια των παιδιών και οι υπηρεσίες για οικογένειες και άτομα που βρίσκονται μόνιμα ή προσωρινά σε ανάγκη» - με την προϋπόθεση ότι παρέχονται από «το Κράτος, από προμηθευτές εξουσιοδοτούμενους από το Κράτος ή από φιλανθρωπικές οργανώσεις αναγνωρισμένες ως τέτοιες από το Κράτος»

- Το Κοινοβούλιο απαίτησε οι υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας. Πλέον μόνο μη-οικονομικές υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος εξαιρούνται. Η οδηγία δίνει έμφαση στην αρχή της ανταμοιβής ως της βάσης για έναν ορισμό του τι συνιστά μία υπηρεσία. Κατά συνέπεια όλες οι εκπαιδευτικές, πολιτιστικές ή κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχονται έναντι αμοιβής –όπως επίσης και εκείνες που πληρώνονται για μεταβιβάσεις και αντιμισθία και όχι «κατά ανάγκη πληρωτές από δημόσιους πόρους» - μπορεί να ανήκουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας, εφόσον δεν έχουν ρητά εξαιρεθεί από αυτήν<sup>12</sup>.

- Η εξαίρεση του εργατικού δικαίου από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας έχει επίσης μετριαστεί σε σημαντικό βαθμό.

- Ενώ τα άρθρα του αρχικού προσχεδίου της οδηγίας γνωστής και ως «Bolkenstein» σχετικά με την εγκατάσταση των εργαζομένων και την υγειονομική περίθαλψη έχουν διαγραφεί από την οδηγία, η Επιτροπή έχει απλά μεταφέρει όλα αυτά τα ζητήματα σε άλλα πεδία. Έχει κοινοποιήσει τον «Προσανατολισμό πάνω στην εγκατάσταση των εργαζομένων στο πλαίσιο της παροχής υπηρεσιών», με τον οποίο απαιτεί από τα κράτη μέλη να καταργήσουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούν οι εταιρείες που τοποθετούν εργαζομένους σε άλλα κράτη μέλη. Σχετικά με την υγειονομική περίθαλψη, η Επιτροπή έχει ανακοινώσει τη δημιουργία προσχεδίου για μία ειδική οδηγία που να εκτείνεται πέρα από τα ζητήματα που καλύπτονται από το αρχικό προσχέδιο του «Bolkenstein».

**Στενά περιθώρια για εξαιρέσεις.** Τα κράτη μέλη είναι κατά αρχήν υποχρεωμένα να εξαιρέσουν συγκεκριμένες υπηρεσίες από την οδηγία για λόγους δημόσιας πολιτικής ή δημόσιας ασφάλειας ή για την προστασία της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος. Αλλά τα περιθώρια για τέτοιες εξαιρέσεις είναι τόσο στενά, καθώς πρέπει να ακολουθούν τις αρχές της μη-διάκρισης, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας. Το περιεχόμενο αυτών των προϋποθέσεων παραμένει ουσιαστικά αδιευκρίνιστο.

**Μεγάλα περιθώρια για το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ).** Αναμένεται ότι, όσο η διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών μεγαλώνει, θα εμφανιστούν πολυάριθμες υποθέσεις στο ΔΕΚ, που θα πρέπει να αποφασίσει κατά πόσο οι προϋποθέσεις ενός κράτους μέλους έναντι προμηθευτών υπηρεσιών από άλλα κράτη μέλη ικανοποιούν τα νομικά κριτήρια. Το Δικαστήριο θα χρειαστεί ολοένα και περισσότερο να αποφασίζει κατά πόσο μία διάταξη είναι πραγματικά «αναγκαία» για να επιτύχει τους δεδηλωμένους στόχους. Είναι επίφοβο ότι οι αποφάσεις του ΔΕΚ θα συμβάλουν στην άσκηση σημαντικά μεγαλύτερης

<sup>12</sup> Στην κοινοποίησή της αναφορικά με τις Κοινωνικές Υπηρεσίες Γενικού Ενδιαφέροντος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθετεί την άποψη ότι σχεδόν όλες οι κοινωνικές υπηρεσίες είναι «οικονομικής φύσης», καθώς παρέχονται ως επί το πλείστον επί αμοιβής. Μετά την απελευθέρωση ενός μεγάλου εύρους υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος (όπως για παράδειγμα οι τηλεπικοινωνίες, οι ταχυδρομικές υπηρεσίες, οι σιδηροδρομικές μεταφορές, ο ηλεκτρισμός και το αέριο κλπ), η Οδηγία για τις Υπηρεσίες τώρα στρώνει το δρόμο για την απελευθέρωση πολλών από των εναπομεινάντων υπηρεσιών γενικού συμφέροντος.

πίεσης πάνω στα κράτη μέλη για απορρύθμιση, από τη στιγμή που το ίδιο φημίζεται για τις αποφάσεις του υπέρ της απελευθέρωσης. Με την έννοια αυτή, το «σκεπτικό του Bolkenstein» εξακολουθεί να αποτελεί την κατευθυντήρια γραμμή της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες.

### **2.3. Χρήσιμη αποτίμηση της κατάστασης αλλά άτολμες πολιτικές – Ενδοιασμοί στην καταπολέμηση της φτώχειας**

Παρά το ότι η φτώχεια και ο αποκλεισμός έχουν εκτεταμένα αποκαλυφθεί, δημοσιοποιηθεί και αναγνωρισθεί ως κύρια προβλήματα για έναν αυξανόμενο αριθμό ατόμων στην Ε.Ε., οι πρακτικές και αποτελεσματικές πολιτικές ενέργειες είναι σπάνιες, σχεδόν απύσυχες. Η κοινωνική πολιτική στο επίπεδο της Ε.Ε. παραμένει υποταγμένη σε οικονομικές πολιτικές, οι οποίες δημιουργούν αντί να μειώνουν την ανεργία και επιδεινώνουν αντί να εξομαλύνουν την κοινωνική κατάσταση στην Ευρώπη. Το να τίθενται στο επίκεντρο οι οικονομικές και δημοσιονομικές «ανάγκες» για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, συμβάλλει στη διάλυση των Ευρωπαϊκών συστημάτων κοινωνικής πρόνοιας και σε μία προς τα κάτω σύγκλιση των κοινωνικών συνθηκών μέσα στην Ε.Ε.. Το γεγονός ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν διατίθενται οικονομικοί πόροι για τη βελτίωση των κοινωνικών δικτύων ασφαλείας σε χώρες με χαμηλό εισόδημα αποτελεί πρόσθετο εμπόδιο στην αποτελεσματική καταπολέμηση της φτώχειας.

Η εφαρμογή της «Ανοιχτής Μεθόδου Συντονισμού» (ΑΜΣ) από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας το 2000 σε ορισμένους τομείς, όπως η απασχόληση, η κοινωνική προστασία και η κοινωνική ενσωμάτωση επιτρέπει τόσο στα κράτη μέλη, όσο και στην Επιτροπή να διαμορφώσουν πολιτικές θέσεις και να αναπτύξουν προτάσεις σε ζητήματα πολιτικής ακόμη και χωρίς επίσημη ευρωπαϊκή αρμοδιότητα. Από την άλλη πλευρά, η ΑΜΣ δημιουργήθηκε ως όργανο ήπιας πολιτικής, που αποσκοπεί σε μία διαδικασία γνωριμίας μεταξύ των κρατών μελών. Σε αντίθεση με τις διατάξεις του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, οι στόχοι πολιτικής που συμφωνούνται κατά τη διάρκεια του ΑΜΣ δεν είναι δεσμευτικοί και δεν υπάρχει μηχανισμός κυρώσεων σε περίπτωση που οι κοινοί στόχοι δεν επιτευχθούν σε εθνικό επίπεδο. Κατά συνέπεια, δεν είναι απορίας άξιο το ότι τα Εθνικά Σχέδια Δράσης των κρατών μελών της Ε.Ε. έχουν εμφανή στοιχεία ενός «κενού εφαρμογής ανάμεσα στο τι συμφωνούν οι χώρες στους κοινούς τους στόχους και στην προσπάθεια λήψης μέτρων πολιτικής για την εφαρμογή τους»<sup>13</sup>.

Παρά το ότι η Ε.Ε. έκανε ένα καθοριστικό βήμα τοποθετώντας το θέμα της κοινωνικής ενσωμάτωσης στην πολιτική της ατζέντα, στην πράξη τα κοινά επιτεύγματα σχετίζονται μοναχά με την βελτίωση των στατιστικών δεδομένων ως προς το μέγεθος της φτώχειας –τα οποία επικεντρώνονται στην εισοδηματική φτώχεια αποκλειστικά και δεν περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με άλλες μορφές στέρησης – και την εισαγωγή της διαδικασίας εκμάθησης του ενός κράτους μέλους από το άλλο μέσα στο πλαίσιο της ΑΜΣ. Δεν έχει ακόμη επιτευχθεί μία βελτίωση της κοινωνικής κατάστασης του ευρωπαϊκού πληθυσμού. Αντίθετα, τέσσερα χρόνια μετά την εισαγωγή της κοινωνικής ενσωμάτωσης ως ενός από τους νέους στρατηγικούς στόχους της Ε.Ε. μετά το 2000, τα επίπεδα φτώχειας έχουν αυξηθεί.

### **2.4. Επίθεση στα κατώτατα όρια εργασιακής προστασίας - Η έννοια της αντι-μεταρρύθμισης στο προσχέδιο για την αναθεώρηση της οδηγίας για τον εργάσιμο χρόνο**

Το Σεπτέμβριο του 2004, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε, για πρώτη φορά στην ιστορία της Ε.Ε., μια προσπάθεια να καταργήσει τα κατώτατα όρια εργασιακής προστασίας, που επί του

<sup>13</sup> European Commission, Joint Report on Social Protection and Social Inclusion 2006, p. 10.

παρόντος ισχύουν. Παρουσίασε μια πρόταση για την αναθεώρηση της οδηγίας του 1993 σχετικά με τον εργάσιμο χρόνο. Η οδηγία αυτή περιορίζει το μέγιστο εβδομαδιαίο εργάσιμο χρόνο στις 48 ώρες κατά μέσο όρο, συμπεριλαμβανομένων και των υπερωριών (το μέτρο αυτό συμφωνήθηκε αρχικά σε διεθνές επίπεδο από το Διεθνές Γραφείο Εργασίας το 1919, δηλαδή πριν από 87 χρόνια!). Το όριο αυτό ποτέ δεν ίσχυσε στην Ε.Ε. Στην πραγματικότητα, ο εργάσιμος χρόνος σε εβδομαδιαία βάση είναι πολύ λιγότερος. Το 2005 ήταν περίπου 38 ώρες στην Ε.Ε.-25, 33 ώρες για τις γυναίκες και 42 ώρες για τους άνδρες. Οι ώρες αυτές υπολείπονται του μέγιστου επιτρεπόμενου από την οδηγία ορίου του 48-ωρου.

Η πρόταση της Επιτροπής, η οποία εκφράζει τις ισχυρές ομάδες συμφερόντων των επιχειρήσεων και των κυβερνήσεων δεν επιτίθεται ευθέως στο 48-ωρο, παρά κάνει μια έμμεση προσέγγιση με το ίδιο τελικό αποτέλεσμα. Από τη μία πλευρά, ζητά μεγαλύτερη ευελιξία και από την άλλη, εισάγει ένα νέο ορισμό για το δαπανώμενο χρόνο «σε αναμονή κλήσης από τον εργοδότη».

**Ευελιξία.** Η ισχύουσα οδηγία ήδη προβλέπει αρκετή ευελιξία. Εντούτοις οι εργοδότες, οι κυβερνήσεις και η Επιτροπή ζητούν ακόμα περισσότερη. Η οδηγία ορίζει ως κανόνα ότι ο μέσος εβδομαδιαίος εργάσιμος χρόνος θα υπολογίζεται με βάση μια τετράμηνη περίοδο αναφοράς. Έτσι, ο πραγματικός εργάσιμος χρόνος κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας μπορεί να επεκταθεί σε 78 ώρες και κάτω από ορισμένες συνθήκες ακόμη και σε 89 ώρες. Η περίοδος αναφοράς μπορεί επίσης να επεκταθεί στους 12 μήνες μέσω συλλογικών συμβάσεων. Η Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θέλησαν να θεσμοθετήσουν τη 12μηνη αυτή περίοδο και μέσω της εθνικής νομοθεσίας ή κυβερνητικών κανονισμών. Αυτό θα διεύρυνε τη δυνατότητα για περισσότερες και πιο άτακτες ώρες εργασίας, κάτι που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των επιχειρήσεων. Οι εργοδότες θα μπορούσαν να ακυρώσουν τις ισχύουσες συλλογικές συμβάσεις σχετικά με τον εργάσιμο χρόνο υπολογισμένο σε ετήσια βάση και να υιοθετήσουν τις (πιθανώς χειρότερες) εργασιακές συνθήκες που επιτρέπουν οι νέοι νόμοι και κανόνες.

**Δαπανώμενος χρόνος «σε αναμονή κλήσης από τον εργοδότη»** - Τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. θέλουν επίσης να απαλλαγούν από το σαφή νόμο που καθιερώθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο το 2000 και αναφέρει ρητά ότι ο χρόνος «σε αναμονή κλήσης από τον εργοδότη» στο χώρο εργασίας υπολογίζεται πλήρως ως χρόνος εργασίας και ότι οι αμειβόμενες υπερωρίες πρέπει να υπολογίζονται αμέσως μετά τη συνολική διάρκεια του εργάσιμου και του χρόνου αυτού. Το Συμβούλιο ήδη κατέληξε ότι μια διάκριση «ενεργών» και «μη-ενεργών» τμημάτων του χρόνου «σε αναμονή κλήσης από τον εργοδότη» πρέπει να συμπεριληφθεί στην οδηγία. Η δεύτερη κατηγορία δε θα νοείται ως εργάσιμος χρόνος και μπορεί να συμπεριλαμβάνεται σ' αυτόν μερικώς ή και καθόλου. Αυτό δεν αντίκειται μόνο στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου αλλά και στην ισχύουσα νομοθεσία της Ε.Ε., για παράδειγμα στην οδηγία 2002/15/EC για τη ρύθμιση του εργασιακού χρόνου των οδηγών στον κλάδο των μεταφορών. Πρόκειται για μια επίθεση σε χιλιάδες εργαζομένους στον κλάδο της υγείας ή των υπηρεσιών άμεσης ανάγκης που ήλπιζαν ότι οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου θα παρείχαν τη βάση για τον περιορισμό των αθροιστικών περιόδων εργάσιμου και χρόνου «σε αναμονή κλήσης από τον εργοδότη». Το Συμβούλιο, η Επιτροπή και η πλειοψηφία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου φαίνεται να τηρούν τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου μόνο όταν προωθεί τις πολιτικές φιλελευθεροποίησης, όπως γίνεται σαφές από το πώς προσεγγίζουν την οδηγία.

**Δυνατότητα εξαίρεσης.** Παρότι υπάρχει ευρεία συναίνεση ανάμεσα στο Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και την Επιτροπή γύρω από τα ζητήματα της ευελιξίας και του χρόνου «σε αναμονή κλήσης από τον εργοδότη», διαφωνία επικρατεί πάνω σε ένα άλλο σημαντικό

ζήτημα: την δυνατότητα εξαίρεσης από το μέγιστο εβδομαδιαίο εργάσιμο χρόνο. Η ισχύουσα οδηγία επιτρέπει για παράδειγμα ατομικές εξαιρέσεις με τη μορφή «οικειοθελών» γραπτών δηλώσεων. Οι εργοδότες μπορούν να συμφωνήσουν να απορρίψουν την ελάχιστη προστασία της οδηγίας που περιορίζει το μέγιστο μέσο εβδομαδιαίο χρόνο εργασίας σε 48 ώρες και να υιοθετήσουν ένα καθεστώς παρατεταμένης εργάσιμης εβδομάδας, που οι ίδιοι θα προτείνουν. Βασισμένη σε μια σειρά εμπειρικών μελετών, ακόμα και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατηγορεί ειδικά τη Βρετανία ότι κάνει κατάχρηση της δυνατότητας εξαίρεσης, ώστε να επιτρέψει στους εργοδότες να θεσμοθετήσουν μια εργάσιμη εβδομάδα με περισσότερες από 60 ώρες. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε να εγκαταλειφθεί σταδιακά η ρήτρα της δυνατότητας εξαίρεσης, μετά από περίοδο 36 μηνών από την ημέρα ισχύος της τροποποιημένης οδηγίας για τον εργάσιμο χρόνο. Παρόλα αυτά, η πλειοψηφία των χωρών μελών - π.χ. η Αυστρία, η Γερμανία, η Βρετανία και τα κράτη μέλη της Ανατολικής Ευρώπης - ευνοούν τη συνέχιση της δυνατότητας εξαίρεσης, οι περισσότερες χωρίς περιορισμούς. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Φινλανδική προεδρία της Ε.Ε. και άλλα κράτη-μέλη πρότειναν ορισμένους περιορισμούς με ταυτόχρονη διατήρηση της δυνατότητας εξαίρεσης, ως γενικού εργαλείου για την παρέκκλιση από το πρότυπο της οδηγίας. Η Γαλλία, η Ιταλία, η Ισπανία, η Κύπρος και η Ελλάδα απαίτησαν την κατάργηση της συγκεκριμένης ρήτρας.

Καμιά από τις παραπάνω προτάσεις δε συγκέντρωσε επαρκή πλειοψηφία στην πρόσφατη συνάντηση της Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων. Εφόσον η επικείμενη Γερμανική προεδρία δε προτίθεται να κινήσει το θέμα, η αρχικώς σχεδιαζόμενη δυσμενής αναθεώρηση της οδηγίας για τον εργασιακό χρόνο αναβάλλεται, τουλάχιστον για κάποιο διάστημα. Δίνεται έτσι ο ζωτικός χώρος και χρόνος στα συνδικάτα και στα κοινωνικά κινήματα να συγκροτήσουν την αντεπίθεσή τους για μια προοδευτική αναθεώρηση της οδηγίας.

### ***2.5. Ασφάλεια μέσω του στρατού και πίσω στην πυρηνική ενέργεια – Ισχύς και περιβαλλοντολογική ανευθυνότητα στην ενεργειακή πολιτική***

***Εστίαση στο πετρέλαιο.*** Οι ευρωπαϊκές πολιτικές αντιπαραθέσεις για την ενεργειακή πολιτική έχουν παραμείνει εστιασμένες στην φθηνή παροχή πετρελαίου από το εξωτερικό - επιλογή μη βιώσιμη μπροστά στην αύξηση της τιμής του πετρελαίου - και γενικά περιορίζονται στο ζήτημα του (Ρωσικού) φυσικού αερίου ως εναλλακτική ενεργειακή πηγή. Δεν αποτελεί έκπληξη ότι αυτός ο προσανατολισμός έχει οδηγήσει εκ νέου σε έμφαση στην προβολή της στρατιωτικής ισχύος και στον έλεγχο των πιο σημαντικών πετρελαιοπαραγωγών χωρών. Ομοίως, η προσπάθεια της πυρηνικής βιομηχανίας να επιτύχει την στροφή στην πυρηνική ενέργεια ως διέξοδο στην κλιματολογική αλλαγή από τους ρύπους του CO<sub>2</sub>, δεν έχει απορριφθεί τελείως από την ευρωπαϊκή πολιτική, η οποία συνεχίζει να επιδοτεί την ανάπτυξή της.

***Βιώσιμη ενεργειακή πολιτική.*** Οι απόπειρες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να προσδιοριστεί μια βιώσιμη Ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική έχουν παραμείνει ατελέσφορες. Οι περιοχές προτεραιότητας που συγκαταλέγονται στην «Πράσινη Βίβλο για την Ασφαλή, Ανταγωνιστική και Βιώσιμη Ενέργεια στην Ευρώπη» (Μαΐος 2006) χαρακτηρίζονται από υπερβολική εμπιστοσύνη στα εργαλεία της αγοράς και στην τεχνολογική αποτελεσματικότητα - ήτοι, η ανάπτυξη εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής της Ε.Ε., η περαιτέρω ολοκλήρωση των αγορών με σκοπό να εξασφαλιστεί η μακροχρόνια ενεργειακή προσφορά, η ανάπτυξη της τεχνολογίας για την παρεμπόδιση της κλιματολογικής αλλαγής. Την ίδια στιγμή, η Ε.Ε. δεν διαχωρίζει με σαφήνεια τη θέση της από τη δυνητική χρήση, αλλά και την χρησιμότητα των στρατιωτικών εξοπλισμών στην εξωτερική πολιτική. Περιορίζει το ζήτημα της μακροχρόνιας συνεργασίας με τους ενεργειακούς προμηθευτές, στο ερώτημα των αγωγών και των εμπορικών συμφωνιών, ενώ εγκαταλείπει τη δέσμευση να γίνει λιγότερο εξαρτημένη από εισαγωγές

ενεργειακών πόρων. Ακόμα αφιερώνει ελάχιστη προσοχή στα δύο ζητήματα-κλειδιά για μια εναλλακτική προσέγγιση στην ενεργειακή πολιτική, δηλαδή στη μείωση των ενεργειακών απόβλητων και στην ενίσχυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Αποτυγχάνει να στοχεύσει στον κλάδο των μεταφορών, παρότι αυτός ο κλάδος καταναλώνει σήμερα γύρω στο 70% με 80% του συνολικού πετρελαίου που εισάγεται στην Ε.Ε.

Η Πράσινη Βίβλος δεν αντιμετωπίζει σοβαρά τους κινδύνους της πυρηνικής ισχύος, που συνεχίζει να είναι η πιο επικίνδυνη μορφή παραγωγής ενέργειας, συνδεδεμένη με ραδιενεργή ρύπανση και προβλήματα και η οποία – αν μελετηθεί σε όλο τον κύκλο ζωής της – ούτε αποφεύγει τους ρύπους, αλλά ούτε είναι οικονομικά βιώσιμη. Ακόμα περισσότερο που η πλειοψηφία των Ευρωπαίων πολιτών επικρίνει τη συγκεκριμένη επιλογή.

**Ενεργειακή αποτελεσματικότητα.** Η Πράσινη Βίβλος υπογραμμίζει τα οικονομικά και περιβαλλοντολογικά πλεονεκτήματα της αύξησης της ενεργειακής αποτελεσματικότητας και προτείνει να γίνει η Ευρώπη η πλέον ενεργειακά αποτελεσματική οικονομία στον κόσμο. Αυτό όμως δεν εφαρμόζεται από τις τρέχουσες πολιτικές της Ε.Ε., για τις οποίες δεν έχει οριστεί δεσμευτικό πλαίσιο για κοινό προσανατολισμό προς μια αύξηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας. Τα λίγα μέτρα πολιτικής σε αυτό το πεδίο δεν έχουν στοχευθεί καθαρά. Η οδηγία για την αποτελεσματική χρήση της ενέργειας, η οποία αρχικά πρότεινε υποχρεωτικούς στόχους για την μείωση των ενεργειακών αποβλήτων, έχει αλλοιωθεί τόσο που τώρα διευκολύνει τις επιχειρηματικές –όπως συνήθως- πρακτικές. Η οδηγία για την ενεργειακή αποτελεσματικότητα των κτιρίων αφορά μόνο στο ένα-δέκατο της εξοικονόμησης ενέργειας από τα νοικοκυριά, που καταναλώνουν το 40% της Ευρωπαϊκής ενέργειας. Μια άλλη οδηγία της Ε.Ε., για την προώθηση της ταυτόχρονης παραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού, δε βάζει στόχους, ούτε πρότυπα και περιορίζεται σε πρόσκληση προς τα μέλη της Ε.Ε. να μελετήσουν το θέμα.

**Στρατηγική βιωσιμότητας.** Από τα μέσα του 2004 η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προχωρήσει σε μία επισκόπηση της γνωστής ως Στρατηγική του Γκέτενμποργκ, που υιοθετήθηκε το 2001. Η «ανανεωμένη στρατηγική», που υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2006, χαράζει τους στρατηγικούς στόχους μέχρι το 2010. Το έγγραφο κυρίως επαναδιατυπώνει παλαιότερες δεσμεύσεις, αν και για πρώτη φορά συμπεριλαμβάνει τις διεθνείς δεσμεύσεις σε ενιαίο πλαίσιο. Αυτό είναι βήμα μπροστά, αλλά αποτυγχάνει να απευθύνει τη στρατηγική ερώτηση του ορισμού μιας κοινής συνισταμένης ανάμεσα στην Μακροχρόνια Στρατηγική Ανάπτυξης και την αναθεωρημένη Στρατηγική της Λισσαβόνας.

Η αναθεωρημένη στρατηγική βιωσιμότητας συμπεριλαμβάνει ρητά τις «διεθνείς δεσμεύσεις» της Ε.Ε. – μεταξύ των οποίων και τους Στόχους Ανάπτυξης της Χιλιετίας (Millennium Development Goals), που ορίστηκαν από τα Ηνωμένα Έθνη το 2000 – και θεωρεί την παγκόσμια φτώχεια και τις προκλήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης ως μία από τις επτά δράσεις προτεραιότητας<sup>14</sup>. Ο συνολικός σκοπός είναι να «προωθηθεί ενεργά η βιώσιμη ανάπτυξη παγκοσμίως και να εξασφαλιστεί ότι οι εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές της Ε.Ε. είναι συνεπείς με την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη και τις διεθνείς της δεσμεύσεις». Την ίδια στιγμή και σε ανοιχτή αντιπαράθεση με αυτό το σκοπό, η Ε.Ε. αναπτύσσει τη στρατιωτική διάσταση της εξωτερικής της πολιτικής, επαναπροσδιορίζοντας τη συνεργασία για την ανάπτυξη με όρους βραχυχρόνιας υποστήριξης των εξαγωγών των ευρωπαϊκών βιομηχανιών

<sup>14</sup> Κλιματολογική αλλαγή και καθαρή ενέργεια, Βιώσιμη μεταφορά, Βιώσιμη παραγωγή και κατανάλωση, Συντήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, Δημόσια Υγεία, Κοινωνικός αποκλεισμός, Δημογραφία και μετανάστευση, Παγκόσμια φτώχεια και βιώσιμες στρατηγικές ανάπτυξης

και αναπτύσσει μια πολιτική εμπορίου με διμερείς συμφωνίες, που δεν αναφέρονται καν στους σκοπούς και τις στοχεύσεις της βιώσιμης στρατηγικής ανάπτυξης της Ε.Ε.

## **2.6. Λάθος φιλοδοξίες σε βάρος των καταναλωτών- Στεγαστική πίστη**

Στον χρηματοπιστωτικό τομέα, όπως και στα περισσότερα πεδία πολιτικής, οι ηγεσίες της Ε.Ε. παραμένουν αφοσιωμένες σε μια στρατηγική που δίνει εξ ολοκλήρου προτεραιότητα στην ολοκλήρωση μέσω της αγοράς μακριά από κάθε κοινωνική σκοπιά. Σε κάποιες χρηματοπιστωτικές αγορές, ιδιαίτερος στις διατραπεζικές αγορές, τις αγορές δημόσιου χρέους κοκ, ένας υψηλός βαθμός ολοκλήρωσης έχει επιτευχθεί και είναι επιθυμητός εφόσον καθιστά το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεσματικότερο. Όμως, σε άλλες αγορές, κυρίως των μετοχών, η πορεία προς την ολοκλήρωση έχει αποδυναμωθεί από την αστάθεια των χρηματιστηρίων και τα σκάνδαλα που αφορούν σε μεγάλες επιχειρήσεις τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ. Επί πλέον, η ολοκλήρωση μέσω της αγοράς θα οδηγούσε σε ζημιές για τους καταναλωτές. Η στεγαστική πίστη αποτελεί εντυπωσιακό παράδειγμα.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχοντας ολοκληρώσει το πρόγραμμα της νομοθεσίας για τις χονδρικές χρηματοοικονομικές αγορές, δίνει αυξανόμενη προσοχή στην τραπεζική ή λιανική αγορά, όπου φιλοδοξεί να προωθήσει την ολοκλήρωση της στεγαστικής πίστης<sup>15</sup>. Τα αποτελέσματα μιας τέτοιας πρωτοβουλίας θα ήταν σίγουρα δυσμενή. Τα συστήματα στεγαστικής πίστης στις χώρες-μέλη έχουν αναπτυχθεί στη βάση διαφορετικών προσεγγίσεων για το χρόνο μίσθωσης και τις προτεραιότητες της κοινωνικής στέγασης. Όπως παρατηρεί η οργάνωση για τους Χρήστες Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (FIN-USE), τα νοικοκυριά δεν έχουν την επιθυμία να μετακινηθούν από άμεσα κατανοητά εθνικά συστήματα ρύθμισης σε μια ομοιόμορφη δομή και θα ήταν ιδιαίτερος εχθρικός σε ρυθμίσεις της χώρας προέλευσης, που θα διέπουν τους ξένους προμηθευτές στεγαστικών δανείων. Η FIN-USE επίσης κατακρίνει ως «υπεραισιόδοξους» τους ισχυρισμούς της Επιτροπής για τα οφέλη από την απόλυτη ολοκλήρωση της χρηματοπιστωτικής αγοράς<sup>16</sup>.

Μπορεί να είναι προς το συμφέρον των καταναλωτών να απελευθερωθεί η παροχή υπηρεσιών στεγαστικών δανείων από άλλες χώρες μέλη, όπου η δύναμη των εγχώριων προμηθευτών στην αγορά είναι ισχυρή, αλλά υπάρχουν λίγα στοιχεία που να επιβεβαιώνουν αυτή την εκτίμηση. Τα αποκαλούμενα, από την Επιτροπή, «εμπόδια» είναι κυρίως απλές διαφορές ρύθμισης, σχεδιασμένες για να προστατέψουν ευάλωτα νοικοκυριά από υπερβολικά υψηλά επιτόκια. Τέτοια μέτρα είναι η απάντηση της συγκεκριμένης εθνικής εμπειρίας στο πεδίο της στεγαστικής πολιτικής και δεν υπάρχει δικαιολογία για την εγκατάλειψή τους. Οι απόψεις της Επιτροπής για την παροχή ποικίλων προϊόντων στεγαστικής πίστης αμφισβητούνται: στην πράξη πολλές από τις παραλλαγές στις προδιαγραφές των χρηματοπιστωτικών προϊόντων είναι συνδεδεμένες με ψευδείς διαφοροποιήσεις και υπερβολικά υψηλό κόστος προώθησης προϊόντων. Συνεπώς, η τυποποίηση επιβάλλεται.

Όπως σε τόσα άλλα πεδία, η θέση της Επιτροπής ως προς τη στεγαστική πίστη είναι καθαρά οικονομίστικη και είναι εντελώς διαζευγμένη από κάθε κοινωνική χροιά: η έρευνα της ανάγκης για στέγαση και η ανάπτυξη αλληλέγγυων μέτρων ως απάντηση στα πιο επείγοντα οικιστικά προβλήματα θα μπορούσε να αποτελέσει μια αυθεντική ευρωπαϊκή συνεισφορά στην παγκόσμια ευημερία. Η επιχειρηματολογία υπέρ της ολοκλήρωσης της

<sup>15</sup> Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Green Paper: Mortgage Credit in the EU*, COM 327, 2005

<sup>16</sup> FIN-USE, *Opinion on the European Commission's Green Paper, "Mortgage Credit in the EU"*, Νοέμβριος 2005. Η αυξανόμενη εγκατάλειψη της αντικειμενικής έρευνας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η αντικατάστασή της με καθυποταγμένους συμβούλους, με εμφανές ενδιαφέρον την υποστήριξη των απόψεων των αφεντικών τους είναι ένα πραγματικό σκάνδαλο στην Ε.Ε. και μια προσβολή της δημοκρατικής διαδικασίας.

χρηματοπιστωτικής αγοράς στον τομέα των στεγαστικών δανείων και η απορρύθμιση των εθνικών συστημάτων, είναι ακόμα μια θυσία της κοινωνικής ευημερίας για χάρη της δογματικής επιδίωξης της ολοκλήρωσης μέσω της αγοράς.

### **2.7. Προς το Νέο-Μερκαντιλισμό; - Η έννοια της επιθετικότητας στην Ευρωπαϊκή εμπορική πολιτική**

Η εμπορική πολιτική πάντα αποτελούσε ένα σημαντικό-παρότι όχι ιδιαίτερα προβεβλημένο-στοιχείο της Ευρωπαϊκής πολιτικής. Στοιχείο, που έχει αναβαθμιστεί με τον αυξανόμενο ρόλο του εξωτερικού εμπορίου. Αυτό αντικατοπτρίζεται σαφώς στη θεσμική δομή του Ευρωπαϊκού συστήματος διακυβέρνησης. Η θέση του Επιτρόπου Εμπορίου και της Γενικής Διεύθυνσης για το Εξωτερικό Εμπόριο έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στην Ε.Ε.. Έτσι, ο καθορισμός, η ατζέντα και η εκτέλεση της εμπορικής πολιτικής της Ε.Ε. έγκειται κατά βάση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Τα κράτη-μέλη εκχωρούν σημαντικά δικαιώματα για τη λήψη αποφάσεων μέσω του Συμβουλίου, με την επονομαζόμενη 'Επιτροπή 133' που λειτουργεί ως το βασικό θεσμικό φόρουμ για την καθημερινή άσκηση πολιτικής. Η επιρροή των εθνικών κοινοβουλίων συνεχώς διαβρώνεται, ενώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει αποκτήσει οριακά σημαντικότερο ρόλο, όχι όμως ουσιαστική εξουσία ως προς τη λήψη αποφάσεων για θέματα εμπορίου.

Παρά την αυξανόμενη σημασία της, η εμπορική πολιτική έγινε μόλις πρόσφατα αντικείμενο δημόσιας πληροφόρησης. Ως αποτέλεσμα των διαδηλώσεων ενάντια στη νέο-φιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση στο Σιάτλ (1999), στη Γένοβα (2001) και αλλού, οι κύριοι πολιτικοί παράγοντες της ευρωπαϊκής εμπορικής πολιτικής βρέθηκαν σε θέση άμυνας. Η Επιτροπή αντέδρασε ανοίγοντας ένα περιορισμένο πεδίο διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών. Παρότι η εξέλιξη αυτή μπορεί από μόνη της να θεωρηθεί επίτευγμα, ο αντίκτυπός της πάνω στις στρατηγικές κατευθύνσεις της ευρωπαϊκής εμπορικής πολιτικής ήταν -μέχρι τώρα τουλάχιστον- περιορισμένος. Πολύ μεγαλύτερης σημασίας ήταν ωστόσο οι κινηματικές εκστρατείες και οι πανευρωπαϊκές πολιτικές κινητοποιήσεις ενάντια σε συγκεκριμένα ζητήματα εμπορικής πολιτικής, όπως για παράδειγμα η διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων της GATS από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2003. Οι εκστρατείες αυτές κατάφεραν έστω και μερικώς να εμποδίσουν την περαιτέρω φιλελευθεροποίηση σε ορισμένους τομείς, για παράδειγμα σε ουσιώδεις δημόσιες υπηρεσίες (ύδρευση, εκπαίδευση, υγεία, οπτικοακουστικές υπηρεσίες) κατά τις διαπραγματεύσεις της GATS το 2000. Παρόλα αυτά, πρέπει να σημειώσουμε ότι ούτε οι επί μέρους πολιτικές παρεμβάσεις, ούτε ο ακτιβισμός πέτυχαν κάποια ουσιαστική αλλαγή όσον αφορά στην κατεύθυνση της εμπορικής πολιτικής της Ε.Ε. προς το νέο-φιλελευθερισμό.

Η Ε.Ε. αποτέλεσε έναν από τους πιο επιθετικούς εμπορικούς συνασπισμούς στο γύρο της Doha του ΠΟΕ. Επιπλέον, παράλληλα με τις πολύπλευρες διαπραγματεύσεις χρησιμοποίησε διμερείς εμπορικές διαβουλεύσεις για να προσθέσει νέα ζητήματα στην ημερήσια διάταξη. Μεταξύ αυτών είναι η φιλελευθεροποίηση των επενδύσεων, το άνοιγμα των κρατικών προμηθειών για τις επιχειρήσεις της Ε.Ε. και η επιβολή πνευματικών δικαιωμάτων πέρα από τις δεσμεύσεις που συνομολογήθηκαν στη συμφωνία TRIPS του ΠΟΕ. Μετά την αναβολή των συζητήσεων του ΠΟΕ στο γύρο της Doha τον Ιούλιο του 2006, η Ε.Ε. ανακατευθύνει την εμπορική της πολιτική προς μια επιθετικότερη διμερή εμπορική στρατηγική. Υπό το τίτλο: «Παγκόσμια Ευρώπη: ανταγωνιζόμενοι στον κόσμο», ο μόνος σκοπός της Επιτροπής είναι να ενισχύσει την Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα αυξάνοντας την απελευθέρωση των αγορών, των υπηρεσιών, των δημόσιων προμηθειών και των επενδύσεων στο εξωτερικό. Έτσι, η εμπορική πολιτική που σύμφωνα με παλαιότερες θέσεις της Επιτροπής πρέπει να εξυπηρετεί πολλαπλούς στόχους, συγκεκριμένα την ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, τάσσεται στην υπηρεσία του πρωταρχικού και ταυτόχρονα



προβληματικού στόχου να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση ‘η πιο ανταγωνιστική οικονομία στον κόσμο’, όπως αναφέρει η Ατζέντα της Λισαβόνας. Επιπλέον, η Ε.Ε. χρησιμοποιεί συνεχώς την εμπορική της πολιτική ως μέσο για να προωθήσει γεωστρατηγικά συμφέροντα και ζητήματα ασφάλειας, ιδιαίτερα σε διμερή εμπορική βάση, υπονομεύοντας έτσι τη διεθνή συνεργασία και ειρήνη.

Παρόλα αυτά, αν αξιολογηθεί με βάση τους κύριους μακροοικονομικούς δείκτες, η πορεία της Ε.Ε. προς ένα καθεστώς ανάπτυξης μέσω εξαγωγών, με τη διεθνοποίηση να υποκαθιστά την αύξηση της εγχώριας ζήτησης, προφανώς δεν απέδωσε. Η αύξηση του ΑΕΠ υπήρξε απογοητευτική, με σταθερά υψηλό επίπεδο ανεργίας και σημαντική αναδιανομή του εισοδήματος και του πλούτου σε βάρος των μισθωτών και των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων του πληθυσμού.

Επί του παρόντος τα οφέλη της Ε.Ε. προέρχονται από το χρέος που συσσωρεύουν οι ΗΠΑ και την οικονομική ανάπτυξη μέσω της αύξησης των εισαγωγών, καθώς και από την οικονομική άνθηση της Κίνας. Αν οι τρέχουσες αναπτυξιακές τάσεις των χωρών αυτών, ιδιαίτερα των ΗΠΑ, αποδειχτούν μη-βιώσιμες, η παγκόσμια οικονομία και συνεπώς το διεθνές εμπόριο θα πληγεί σημαντικά. Εντείνοντας την επικρατούσα πολιτική της ενεργούς εξωστρέφειας-όπως σχεδιάζεται-η Ε.Ε. θα οξύνει την έκθεσή της στους κινδύνους της παγκοσμιοποιημένης διεθνούς οικονομίας.

### **3. Δημοκρατικό πλαίσιο οικονομικής πολιτικής για βιώσιμη κοινωνική Ευρώπη – Εναλλακτικές προτάσεις ενάντια στο νεοφιλελεύθερο μετασχηματισμό**

#### **3.1. Μακροοικονομικές πολιτικές για βιώσιμη μεγέθυνση και πλήρη απασχόληση**

**Νομισματική πολιτική.** Αν και δεν αμφισβητείται ότι η νομισματική πολιτική ασκεί επίδραση στην παραγωγή και στην απασχόληση, οι παρούσες ρυθμίσεις για την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική αδυνατούν να προωθήσουν τη συνεργασία, το συντονισμό και, όπου είναι απαραίτητο, το συμβιβασμό μεταξύ των στόχων της ανάπτυξης, της πλήρους απασχόλησης και της σταθερότητας των τιμών. Αντ' αυτού, θεωρούν την τελευταία ως κυρίαρχο στόχο, στον οποίο όλοι οι υπόλοιποι πρέπει να υπαχθούν. Η γενική οικονομική πολιτική της Ένωσης βασίζεται στη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Η σταθερότητα τιμών είναι επιθυμητός στόχος για την οικονομική πολιτική, αλλά ακόμα περισσότερο είναι η σταθερότητα της απασχόλησης σε υψηλό επίπεδο, της βιώσιμης ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας. Εάν όλοι οι στόχοι δεν μπορούν να επιτευχθούν πλήρως ταυτόχρονα, η οικονομική πολιτική πρέπει να κάνει συμβιβασμούς και να καθορίσει προτεραιότητες. Αυτό προϋποθέτει συνεργασία και δημοκρατικές διαδικασίες διαλόγου και λήψης αποφάσεων. Οι κανόνες για τη νομισματική πολιτική αποτρέπουν έναν τέτοιο συντονισμό, δεδομένου ότι η σταθερότητα των τιμών αποτελεί συνταγματική προτεραιότητα. Αυτή η ασυμμετρία πηγάζει από την πλήρη θεσμική ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και το γεγονός ότι κανένα ευρωπαϊκό όργανο (συμπεριλαμβανομένου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου) ή κυβέρνηση κράτους μέλους δεν πρέπει να προσπαθήσει να ασκήσει οποιαδήποτε επιρροή επάνω στην πολιτική της. Αυτό είναι αντιπαραγωγικό και μη δημοκρατικό. Κατά συνέπεια απαιτούνται νέες, περισσότερες δημοκρατικές ρυθμίσεις για τον προσδιορισμό της νομισματικής πολιτικής, καθώς επίσης και αλλαγές στους στόχους της, ώστε να συμπεριληφθεί η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας. Οι περαιτέρω αυξήσεις των επιτοκίων, που προβλέπονται για το άμεσο μέλλον είναι αντιπαραγωγικές. Λαμβάνοντας υπόψη την επιβράδυνση στην παγκόσμια αύξηση της παραγωγής, που αναμένεται ευρέως, συστήνουμε αντίθετα τη μείωση των επιτοκίων.

**Δημοσιονομική πολιτική.** Το σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης (ΣΣΑ) υπαγορεύει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να αποφύγουν τα υπερβολικά δημόσια ελλείμματα, τα οποία καθορίζονται από το αντίστοιχο πρωτόκολλο ως ελλείμματα πέρα από το 3% του ΑΕΠ. Αυτός ο κανόνας της Συνθήκης του Μάαστριχτ του 1992, που έγινε αυστηρότερος στη σύνοδο κορυφής του Άμστερνταμ το 1997, απαιτεί την εξισορρόπηση των προϋπολογισμών στη διάρκεια του επιχειρηματικού κύκλου, με επιβλαβή αποτελέσματα στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας την προηγούμενη δεκαετία. Τα τελευταία χρόνια διάφορες χώρες έχουν υπερβεί και συνεχίζουν να υπερβαίνουν το όριο του 3%. Ενόψει της ύφεσης, τα δημοσιονομικά ελλείμματα αυξάνονται, αλλά το ΣΣΑ έχει περιορίσει τη δράση των εθνικών κυβερνήσεων στην ενεργή αντιμετώπιση της αυξανόμενης ανεργίας. Οι αλλαγές στο ΣΣΑ, που υιοθετήθηκαν επισήμως από τους Υπουργούς Οικονομίας της Ε.Ε. το Μάρτιο του 2005, και επικυρώθηκαν στη συνέχεια από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, εισήγαγαν κάποια ευελιξία, αλλά δεν αντιμετώπισαν το ζήτημα της επιβολής αυθαίρετων αριθμητικών ορίων στα δημοσιονομικά ελλείμματα, με την εφαρμογή ισορροπημένων προϋπολογισμών στη διάρκεια του επιχειρηματικού κύκλου. Τα όρια αυτά είναι δυσλειτουργικά και αντιπαραγωγικά και πρέπει να εγκαταλειφθούν. Η φορολογική πολιτική πρέπει να προσανατολιστεί στη στήριξη υψηλών επιπέδων οικονομικής δραστηριότητας και στη μείωση της ανεργίας.

**Δημόσιες επενδύσεις.** Πολλές από τις χώρες της Ε.Ε. πάσχουν όχι μόνο από έλλειψη ενεργού ζήτησης, αλλά και από έλλειψη ικανοποιητικής παραγωγικής ικανότητας για την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης. Επομένως η Ε.Ε. πρέπει να προωθήσει τις δημόσιες επενδύσεις στις υποδομές και στην έρευνα, καθώς επίσης και στην οικολογική αναδόμηση σε εθνικό και σε Κοινοτικό επίπεδο. Προτείνουμε οι πρόσθετες αυτές δημόσιες επενδύσεις να είναι της τάξης του 1% του ΑΕΠ. Το ήμισυ αυτού του ποσού πρέπει να ξοδευτεί για κοινές ευρωπαϊκές υποδομές και το υπόλοιπο σε προγράμματα συγκεκριμένων εθνικών προτεραιοτήτων. Τέτοια μέτρα μπορούν να χρηματοδοτηθούν μέσω της χαλάρωσης των περιορισμών στα δημοσιονομικά ελλείμματα σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, μέσω ενός διευρυσμένου προϋπολογισμού της Ε.Ε. και μέσω φθηνών δανείων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, με αναχρηματοδότηση από τις κύριες αγορές και επιχορήγηση από τον προϋπολογισμό της Ε.Ε..

**Φορολογικός ανταγωνισμός.** Διάφορες δυνάμεις υπονομεύουν τη δυνατότητα των εθνικών φορολογικών συστημάτων να παραγάγουν εισόδημα κατά τρόπο δίκαιο και να χρηματοδοτήσουν τις δημόσιες υπηρεσίες. Ισχυρά μέτρα απαιτούνται στο επίπεδο της Ε.Ε. προκειμένου να υπερνικηθούν αυτές οι δυνάμεις. Ο φορολογικός ανταγωνισμός και η χρήση χαμηλών φορολογικών συντελεστών και επιχορηγήσεων για την προσέλκυση των επενδύσεων χρησιμοποιούνται ευρέως. Για τη φορολόγηση του εταιρικού εισοδήματος προτείνουμε την εισαγωγή εναρμονισμένης φορολογικής βάσης, τον καθορισμό ενός ελάχιστου συντελεστού στο 40% (με μια επιστροφή για τις φτωχές χώρες μέλη), και την εφαρμογή της αρχής του ενιαίου εισοδήματος, όπου τα διεθνή κέρδη φορολογούνται στη χώρα όπου βρίσκεται η κύρια λειτουργία, η οποία ενδεχομένως να είναι διαφορετική από την χώρα όπου εδρεύει. Οι φόροι που καταβάλλονται σε χώρες εκτός της έδρας της εταιρίας να αφαιρούνται από τις καταβολές στην χώρα όπου εδρεύει. Η επέκταση της συμφωνίας όσον αφορά στο εισόδημα από τόκους, ιδιαίτερα στα μερίσματα, στα μισθώματα και στα κέρδη κεφαλαίου, θα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της φορο-απάτης. Το σύστημα Φ.Π.Α έχει γίνει επιρρεπές σε απάτη. Προτείνουμε συνεπώς την μετατόπιση του παρόντος πολύπλοκου συστήματος υπολογισμού των ενδοκοινοτικών μεταβιβάσεων σε σύστημα βασισμένο στους εθνικούς λογαριασμούς.

**Ευρωπαϊκός προϋπολογισμός.** Ένα περαιτέρω αντιπαραγωγικό στοιχείο όσον αφορά στα δημόσια οικονομικά είναι η διάταξη, σύμφωνα με την οποία ο ευρωπαϊκός προϋπολογισμός

δεν πρέπει να είναι ελλειμματικός, και όχι μόνο να αποφεύγονται τα «υπερβολικά» ελλείμματα, όπως και για τα κράτη μέλη. Αυτός η διάταξη επίσης αποκλείει την οικονομική ευελιξία της Ε.Ε., που είναι εντούτοις απαραίτητη για την αξιοπιστία της Ένωσης ως εκπροσώπου των ευρωπαϊών πολιτών. Δεν μπορεί να υπάρξει βιώσιμη λύση χωρίς τη δημιουργία ομοσπονδιακού προϋπολογισμού, που θα προβλέπει τα εργαλεία αφ' ενός για τη σταθεροποίηση ή την αποκατάσταση σε ευρωπαϊκό επίπεδο τυχόν κοινών διαταραχών και αφ' ετέρου για τη διαπεριφερειακή ανακατανομή προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ασυμμετρίες. Λαμβάνοντας υπόψη την υπάρχουσα ισχυρή απροθυμία των κρατών μελών και ιδιαίτερα των μεγαλύτερων, μόνο μια μέτρια αύξηση μέχρι το 5% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ μπορεί να προταθεί προς το παρόν. Ακόμη κι αυτή η αύξηση όμως, η οποία αποτελεί ρήξη σε σχέση με την κρατούσα κατάσταση, προϋποθέτει τον εκδημοκρατισμό των δομών και των διαδικασιών των ευρωπαϊκών οργάνων. Ένας μεγαλύτερος προϋπολογισμός της Ε.Ε. θα μπορούσε να χρηματοδοτηθεί μέσω της μεταρρύθμισης του συστήματος των ιδίων πόρων και μέσω της εισαγωγής νέων φόρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτό θα επίλυε επίσης άλλα επείγοντα προβλήματα:

- Ενάντια στο φορολογικό ανταγωνισμό, με τη φορολόγηση των εισοδημάτων από τόκους και από εταιρικά κέρδη.
- Η οικονομική αστάθεια θα μπορούσε να μετριαστεί με έναν φόρο 'Tobin'.
- Η φορολόγηση της εκπομπής αερίου CO<sub>2</sub> θα βοηθούσε στην προστασία του περιβάλλοντος.

Με αυτούς τους πρόσθετους πόρους μπορούν να χρηματοδοτηθούν νέες δαπάνες, όπως είναι ένας ευρωπαϊκό ταμείο για τη σταθεροποίηση της απασχόλησης, της τάξης του 1% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ, για τη στήριξη των χωρών, που εμφανίζουν μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας σε σχέση με τον μέσο όρο, για την επέκταση των ευρωπαϊκών διαρθρωτικών ταμείων και των μέτρων που προβλέφθηκαν για την ανατολική διεύρυνση και για τη συνεργασία με τις μεσογειακές χώρες, για την ενίσχυση της έρευνας και την πολιτική καινοτομίας.

### ***3.2. Μείωση του χρόνου απασχόλησης, καλύτερη προστασία - Προοδευτική μεταρρύθμιση της οδηγίας για τον χρόνο απασχόλησης***

Η Ε.Ε. πρέπει να αντισταθεί στην πίεση των εργοδοτών και μερικών κυβερνήσεων για υπονόμηση της υπάρχουσας οδηγίας χρόνου απασχόλησης. Τυχόν μεταρρύθμιση πρέπει να ακολουθήσει την αντίθετη κατεύθυνση: προς έναν σαφή περιορισμό της μέγιστης εβδομάδας εργασίας σε ένα όριο πλησιέστερα στον παρόντα μέσο όρο των 40 ωρών, προς τη μείωση του πραγματικού χρόνου απασχόλησης, προς την πλήρη κατάργηση της δυνατότητας εξαίρεσης των κρατών μελών από τους Κοινοτικούς κανόνες, ασκώντας έτσι πίεση στους εργαζόμενους και προς την καθιέρωση κανόνων για την μερική απασχόληση και για όσους την επιλέγουν.

Οι πρόσφατες εμπειρικές έρευνες παρουσιάζουν σαφή σύγκλιση των προτιμήσεων χρόνου απασχόλησης των εργαζομένων στην Ε.Ε.-15. Η μεγάλη πλειοψηφία επιθυμεί μια συντομότερη εβδομάδα εργασίας: κατά μέσον όρο 34.5 ώρες. Η εμπειρία με τη μείωση του χρόνου απασχόλησης της Γερμανίας και της Γαλλίας σαφώς κατέδειξε ότι αυτό δημιουργεί περισσότερες θέσεις απασχόλησης και ενισχύει την παραγωγικότητα. Η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Απασχόλησης και το γερμανικό Ίδρυμα για την Οικονομική Έρευνα (DIW) για την περίοδο 1985 ως 1998 διαπίστωσαν ότι 700.000 έως 1 εκατομμύριο πρόσθετες θέσεις απασχόλησης δημιουργήθηκαν μετά από τη μείωση του χρόνου απασχόλησης. Η γενική επίδραση των συντομότερων εβδομάδων εργασίας στη Γερμανία, από το 1960 μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990, ανέρχεται σε περίπου 8 εκατομμύριο θέσεις απασχόλησης.

Το επιχείρημα για τις μακρύτερης διάρκειας εβδομάδες εργασίας αναφέρεται συχνά στη μελλοντική δημογραφική αλλαγή: ο πληθυσμός στις χώρες της Ε.Ε. έως το 2050 θα γεράσει κατά μέσον όρο και συγχρόνως θα συρρικνωθεί. Αλλά η δημογραφική αλλαγή παρέχει ένα ισχυρό επιχείρημα για τη μείωση του χρόνου απασχόλησης. Για να εξασφαλιστούν και να συνεχιστούν οι καλές οικονομικές επιδόσεις στο μέλλον, είναι απαραίτητο οι εργαζόμενοι να παραμείνουν υγιείς έως ότου φθάσουν σε ηλικία συνταξιοδότησης! Ταυτόχρονα, η παραγωγικότητα πρέπει να αυξηθεί – π.χ., ως προς τη χρήση ενέργειας και εισαγόμενων υλών - προκειμένου να δημιουργηθεί ικανοποιητικό επίπεδο προστιθέμενης αξίας για να στηρίξει τα οικονομικά αδρανή τμήματα του πληθυσμού. Με αυτή την προοπτική, οι πολιτικές της Ε.Ε. πρέπει να ενθαρρύνουν τη διαδικασία περαιτέρω μείωσης του χρόνου απασχόλησης και της ανακατανομής της εργασίας στα κράτη μέλη ως στοιχείο στρατηγικής για την κοινωνική βιωσιμότητα. Μια αναθεωρημένη οδηγία χρόνου απασχόλησης πρέπει επομένως να βασιστεί σε πέντε βασικούς πυλώνες:

**A.** Σαφή περιορισμό της μέγιστης εβδομάδας εργασίας χωρίς παρεκκλίσεις, που φέρνει το μέγιστο χρόνο απασχόλησης πλησιέστερα στο μέσο πραγματικό χρόνο απασχόλησης (π.χ. 42 ή 40 ώρες) σε πρώτη φάση, και δυνατότητα περαιτέρω μείωσης στα επόμενα έτη - προς τις 35 ώρες εβδομαδιαίως για έναν πλήρους απασχόλησης εργαζόμενο, όπως έχουμε προτείνει σε προηγούμενα υπομνήματα.

**B.** Στήριξη και προστασία της μερικής απασχόλησης (15 - 25 ώρες) για όσους επιθυμούν να εργαστούν με μειωμένο ωράριο

**Γ.** Κατάργηση όλων των κινήτρων για τις επισφαλείς μορφές απασχόλησης (π.χ. φορολογικά, συμπληρωματικές δαπάνες αμοιβών, κ.λπ.)

**Δ.** Ιση μεταχείριση της πλήρους και μερικής απασχόλησης όσον αφορά στις ωριαίες αμοιβές, στα δικαιώματα εκπαίδευσης και στη δια βίου μάθηση, στις ευκαιρίες σταδιοδρομίας και στην κοινωνική προστασία.

**Ε.** Καλύτερο πλαίσιο για έναν ισορροπημένο κύκλο εργασίας-ζωής μέσω της παροχής κοινωνικής προστασίας πλήρων και υψηλών προτύπων για τις διακοπές της σταδιοδρομίας και τις μεταβατικές περιόδους (από την απασχόληση στην κατάρτιση, την επανεκπαίδευση, τη δια βίου μάθηση, την εκπαίδευση, την μέριμνα παιδιών και γερόντων, κ.λπ.).

### **3.3. Δεσμεντικά προγράμματα και περισσότεροι πόροι - Πρωτοβουλίες ενάντια στη φτώχεια**

Η πρωτοβουλία των Ευρωπαίων Οικονομολόγων έχει επανειλημμένα εκφράσει την ανάγκη προώθησης ενός περιεκτικού κοινωνικού προτύπου, το οποίο πρέπει να οικοδομηθεί στη βάση πολιτικού διαλόγου. Σύμφωνα με αυτό το πρότυπο, η κοινωνική ασφάλιση αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα όλων για αξιοπρεπή διαβίωση, πρόσβαση σε όλα τα βασικά κοινωνικά και πολιτιστικά αγαθά, καθώς και στα δημόσια αγαθά. Ένας αναπροσανατολισμός των στοχεύσεων της Κοινότητας μπορεί να ενισχύσει την κοινωνική διάσταση της διαδικασίας ολοκλήρωσης, η οποία έχει μέχρι τώρα παραμεληθεί και υπαχθεί στις οικονομικές «ανάγκες». Με δεδομένη την πολιτική βούληση, οι υφιστάμενες δυνατότητες στο Κοινοτικό επίπεδο προσφέρουν ήδη την προοπτική υλοποίησης ενός τέτοιου κοινωνικού προτύπου. Η πάλη ενάντια στη φτώχεια, τη στέρηση και τον κοινωνικό αποκλεισμό στην Ευρώπη πρέπει να αποτελέσει κορυφαία προτεραιότητα της πολιτικής δράσης - πέρα από τη ρητορεία. Εκτός από τα ήδη υπάρχοντα προγράμματα, οι δραστηριότητες της Κοινότητας πρέπει να αναπτυχθούν και να επεκταθούν πέρα από την ανταλλαγή πληροφοριών και την έρευνα για τη φτώχεια. Σε αυτή την κατεύθυνση, όλα τα κράτη μέλη πρέπει να προετοιμάσουν, εφαρμόσουν και αξιολογήσουν την εθνική τους στρατηγική ενάντια στη φτώχεια. Οι περισσότερες αρμοδιότητες και εργαλεία κοινωνικής πολιτικής θα μπορούσαν να παραμείνουν στα χέρια των κρατών μελών, αλλά η Κοινότητα πρέπει να προωθήσει τη διαμόρφωση και επιβολή

δεσμευτικών κατώτατων ορίων, τα οποία πρέπει να συνδεθούν με εκείνα, που επικρατούν στα πιο προηγμένα κοινωνικά συστήματα. Π.χ. η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού (ΑΜΣ) θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη νέων μακροπρόθεσμων στόχων ενάντια στη φτώχεια των ηλικιωμένων ατόμων. Εντούτοις, προκειμένου να επιτευχθούν πραγματικά βελτιώσεις, πέρα από την ανταλλαγή πληροφοριών, ο μη δεσμευτικός χαρακτήρας της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού πρέπει να καταργηθεί. Με βάση τα δεσμευτικά κατώτατα επίπεδα για την προστασία των ατόμων τρίτης ηλικίας, η Κοινότητα πρέπει να αντιπαρατεθεί προς την τάση ιδιωτικοποίησης του συνταξιοδοτικού συστήματος και ενισχύσει το δημόσιο σύστημα.

Επιπλέον, τα κράτη μέλη με τις χαμηλότερες συνθήκες διαβίωσης και τα λιγότερο αναπτυγμένα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης πρέπει να υποστηριχθούν τεχνικά καθώς επίσης και οικονομικά. Με μια ουσιαστική αύξηση των πόρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την πάλη ενάντια στη φτώχεια, η Ε.Ε. μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ατόμων αυτών. Η μεταφορά πόρων προς κάθε ενδιαφερόμενο θα μπορούσε να είναι της τάξης των 50 ευρώ το μήνα, αρχίζοντας από 20 ευρώ το 2007, ποσό που μπορεί να αυξάνεται κατά 10 ευρώ κάθε έτος έως το 2010. Λαμβάνοντας υπόψη το τρέχον ποσοστό φτώχειας στην ΕU-25 το 2007 - το 16% του πληθυσμού, ήτοι 72 εκατ. άτομα - θα απαιτούνταν 17.3 δισεκατομμύρια ευρώ για μια ουσιαστική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στα κράτη μέλη χαμηλού μέσου εισοδήματος και για μερική μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού στα κράτη μέλη υψηλού μέσου εισοδήματος. Οι δαπάνες αυτές θα ανέρχονταν σε 43.2 δισεκατομμύρια ευρώ το 2010.

#### ***3.4. Κοινωνικά κατώτατα επίπεδα, βασικοί μισθοί και αλληλέγγυος συντονισμός αμοιβών***

Στα προηγούμενα υπομνήματα έχουμε προτείνει η Ε.Ε. - αν και δεν έχει καμία επίσημη αρμοδιότητα για τους περισσότερους τομείς κοινωνικής πολιτικής - να χρησιμοποιήσει την ΑΜΣ για τη διαμόρφωση και εφαρμογή των κατώτατων ορίων. Τα όρια αυτά αφορούν στο γενικό επίπεδο κοινωνικών δαπανών - π.χ. ως ελάχιστο μερίδιο του ΑΕΠ - ή σε πιο συγκεκριμένους δείκτες, όπως είναι ο αριθμός ιατρών ανά 10 000 άτομα, δασκάλων ανά 1.000 παιδιά 5-14 ετών, η μέση σύνταξη ως ποσοστό του μέσου εισοδήματος του ενεργού πληθυσμού κ.λπ. Βάσει τέτοιων κατώτατων ορίων, πρέπει να υποστηριχθεί από την Ε.Ε. μια διαδικασία σύγκλισης σε ανώτερο επίπεδο. Συγχρόνως πρέπει να καταστεί σαφές ότι, οπουδήποτε τα κατώτατα επίπεδα είναι υψηλότερα, δεν πρέπει να χαμηλώσουν με την πρόφαση της προσέγγισης του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Τα κατώτατα όρια αφορούν επίσης τις αμοιβές. Σε 18 από τα 25 κράτη μέλη είναι ήδη σε ισχύ κατώτατες αμοιβές. Στις υπόλοιπες 7 χώρες πρέπει να εισαχθούν όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Συγχρόνως είναι σημαντικό, αρχικά, να επιβληθεί η εφαρμογή τέτοιων ορίων, και, στη συνέχεια, να προωθηθεί η γρήγορη αύξησή τους, εκεί όπου οι βασικοί μισθοί είναι ιδιαίτερα χαμηλοί. Φυσικά, η εξασφάλιση βιώσιμου επιπέδου εισοδημάτων δεν περιορίζεται στην πολιτική αμοιβών. Προϋποθέτει δηλαδή την άσκηση ανάλογης βιομηχανικής και μακροοικονομικής πολιτικής σε εθνικό επίπεδο και με τη στήριξη της Ε.Ε..

Η τρέχουσα διολίσθηση των αμοιβών προς το κατώτατο σημείο βλάπτει τους εργαζομένους στις χώρες της δυτικής και της ανατολικής Ευρώπης. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικής σημασίας ο συντονισμός των δραστηριοτήτων συλλογικών διαπραγματεύσεων στις χώρες της Ε.Ε., προκειμένου να αποφευχθούν ανταγωνισμοί και να αντιμετωπισθεί η απειλή των εργοδοτών για μεταφορά των δραστηριοτήτων τους σε περιοχές με χαμηλότερες αμοιβές. Αυτός ο συντονισμός θα μπορούσε να περιλάβει τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, καθώς και ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για τους βασικούς μισθούς, τις ώρες και τις συνθήκες απασχόλησης.

Εντούτοις προκειμένου να υπάρξει αλληλεγγύη σε θέματα αμοιβών, απαιτείται επίσης συντονισμός της μακροοικονομικής πολιτικής. Οι πόροι για τη συνοχή περιορίστηκαν πολύ περισσότερο κατά τη διεύρυνση προς χώρες της ανατολικής Ευρώπης, σε σχέση με εκείνους κατά τη διεύρυνση προς χώρες της νότιας Ευρώπης. Επιπλέον, στερούμενα οποιωνδήποτε εργαλείων βιομηχανικής πολιτικής, τα νέα κράτη μέλη στρέφονται προς τις ξένες άμεσες επενδύσεις, ως τη μόνη εναλλακτική λύση. Αυτοί είναι οι αντικειμενικοί όροι, ως αποτέλεσμα των οποίων τα νέα κράτη μέλη συμμετέχουν στο διεθνή ανταγωνισμό.

Αυτά τα αρνητικά αποτελέσματα της περιφερειακής ολοκλήρωσης δεν είναι αναπόφευκτα, αλλά έκβαση των υφιστάμενων εσωτερικών και διεθνών μέτρων πολιτικής. Η περιφερειακή ολοκλήρωση μπορεί επίσης να επιτευχθεί με τρόπο ώστε να ωφελεί όλους τους εταίρους, εφόσον οι ροές εμπορίου και επενδύσεων αποτελούν στοιχείο διεθνούς αναπτυξιακής οικονομικής πολιτικής. Οι δυνάμεις εργασίας στα παλαιά και στα νέα κράτη μέλη της Ε.Ε. έχουν περισσότερο κοινό έδαφος από όσο αξιοποιούν. Αυτό το κοινό έδαφος πρέπει να συνδυάσει τον αποκλεισμό του καταστροφικού ανταγωνισμού αμοιβών και φορολογίας με μια συνεπή και συντονισμένη πανευρωπαϊκή πολιτική για την κοινωνική και οικονομική σύγκλιση. Αν και η πρόταση για μια συντονισμένη πολιτική αμοιβών πρέπει να απευθυνθεί πρώτιστα στα συνδικάτα και τα μέλη τους, πρέπει επίσης να υποστηριχθεί από τις εθνικές κυβερνήσεις και από την Ε.Ε., που οφείλει να διευκολύνει το συντονισμό των κρατών μελών, π.χ. μέσω της θέσπισης πανευρωπαϊκών κοινωνικών κατώτατων επιπέδων.

### ***3.5. Αποδοτικότητα και επάρκεια: Πολιτικές για την εξασφάλιση ενέργειας και τη βιωσιμότητα.***

Μια εναλλακτική ενεργειακή πολιτική για την Ε.Ε. πρέπει να ακολουθήσει διττή κατεύθυνση. Αντί να επικεντρώνει τη στρατηγική της στην εξασφάλιση της προσφοράς ή έστω στον έλεγχο των εξωτερικών αποθεμάτων πετρελαίου και αερίου και να στοχεύει στην αυξημένη χρήση πυρηνικής ενέργειας (ή απλώς στην καθυστέρηση της εγκατάλειψής της) η Ε.Ε. πρέπει να επιδιώξει:

- την εξασφάλιση πλεονεκτημάτων πρωτοπόρου εφαρμογής στον κλάδο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και
- την εξοικονόμηση ενέργειας όχι σε βάρος της ευημερίας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στο μεσοπρόθεσμο μέλλον η ανθρωπότητα θα χρειαστεί ένα ενεργειακό σύστημα που να μην εξαρτάται από τις παραδοσιακές πηγές ενέργειας (άνθρακα, πετρέλαιο) ή την πυρηνική ενέργεια. Οι οικονομίες που θα επιτύχουν τη μετάβαση σε βιώσιμα ενεργειακά συστήματα, θα αποκομίσουν σημαντικά πλεονεκτήματα, ακόμα και στην περίπτωση που η παγκόσμια οικονομία λειτουργήσει σε πιο συνεργατικό πλαίσιο. Η μετάβαση αυτή θα μπορούσε να περιλαμβάνει ορισμένα σταδιακά βήματα για τη χρήση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας, που υπάρχουν στην Ευρώπη με μειωμένες επιβλαβείς εκπομπές. Η επιδοτούμενη έρευνα και οι επιχορηγήσεις για την παραγωγή ενέργειας θα πρέπει να αναπροσανατολιστούν προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Ο προσανατολισμός της ανακοινωθείσας πολιτικής της Ε.Ε. στην κατεύθυνση της ενεργειακής αποδοτικότητας πρέπει να υλοποιηθεί με την εισαγωγή ενός δεσμευτικού κοινού πλαισίου, για τη ρύθμιση των προϋποθέσεων ως προς την αύξηση της αποδοτικότητας της τελικής χρήσης ενέργειας, καθώς και με τη θέσπιση ενός σαφούς χρονικού ορίζοντα σε ό,τι αφορά στους βραχυπρόθεσμους, μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους. Επιπλέον, η εξοικονόμηση ενέργειας - που πιθανώς ενυπάρχει στη σχέση ανάμεσα στην παροχή ενέργειας και το παραγόμενο οικονομικό προϊόν καθώς και στη σχέση ανάμεσα στην τελική χρήση της ενέργειας και την ευημερία - αποτελεί δυνατότητα που πρέπει να διερευνηθεί και

να αξιοποιηθεί. Λαμβάνοντας υπόψη τα πιθανά αποτελέσματα των πιο πάνω ενεργειών, είναι φανερό ότι το αντικείμενο του πολιτικού διαλόγου πρέπει να διευρυνθεί πέρα από το ζήτημα της ενεργειακής αποδοτικότητας και σ' αυτό της ενεργειακής επάρκειας. Ο διάλογος αυτός θα μπορούσε να ανοίξει με μια απλή αναφορά σε ζητήματα κόστους, π.χ. υπολογίζοντας το λειτουργικό κόστος των παραδοσιακών πηγών ενέργειας, όπως το αυξημένο κόστος ιατρικής περίθαλψης που προκαλεί η ρύπανση της ατμόσφαιρας.

Μια τέτοια διαδικασία θα μπορούσε να ξεκινήσει στη βάση τεχνολογιών που ήδη υπάρχουν. Για παράδειγμα, στα νέα κράτη μέλη ο δείκτης ενεργειακής επάρκειας σε συνδυασμό με το παραγόμενο οικονομικό προϊόν είναι ακόμα τρεις φορές υψηλότερος από τον αντίστοιχο στην Ε.Ε.-15. Πάνω σ' αυτή τη βάση μπορεί να επιτευχθεί σημαντική εξοικονόμηση: η Γερμανία έδειξε ότι με καλύτερη μόνωση των κτιρίων εξοικονομείται περίπου το 50% της ενέργειας, ενώ το υψηλό αρχικό κόστος κατασκευής, σταδιακά μετατρέπεται σε καθαρή αποταμίευση.

Ο φθηνότερος, γρηγορότερος και αποτελεσματικότερος τρόπος για την εξασφάλιση ενεργειακών αποθεμάτων ξεκινά με τη μείωση του υψηλού επιπέδου ζήτησης για ενέργεια, γεγονός που συνεπάγεται τη μείωση του σχετικού κόστους για τα νοικοκυριά και για τη βιομηχανία, καθώς και τον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Ωστόσο, μια στρατηγική εξοικονόμησης ενέργειας σε αυτή τη βάση θα πρέπει να περιλαμβάνει όχι μόνο μια τεχνική συζήτηση για τη σχέση ανάμεσα στο απόθεμα ενέργειας και στην αποτελεσματική του χρήση, αλλά να εμπλέκει και τον πολιτικό διάλογο ως προς τη σχέση μεταξύ της χρήσης ενέργειας και της πραγματικής ευημερίας. Προκειμένου να προωθηθούν και τα δύο ζητήματα όμως, η Ευρώπη πρέπει να θέσει ένα δεσμευτικό συλλογικό στόχο για τον περιορισμό της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας κατά 20% τουλάχιστον μέχρι το 2020.

Ως πρώτο βήμα για την εμβάθυνση και την αποτελεσματική εφαρμογή της Στρατηγικής Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) της Ε.Ε., η αναφορά στην αναθεωρημένη στρατηγική της Λισαβόνας ως βραχυπρόθεσμος προσανατολισμός χρειάζεται τακτική επανεκτίμηση με βάση τα κριτήρια της ΣΒΑ. Δίνεται έτσι απάντηση στο κυρίως ερώτημα της μακροπρόθεσμης αναπτυξιακής στρατηγικής της ΣΒΕ της Ε.Ε.: πλησιάζουμε; Ταυτόχρονα η αναφορά στην ΣΒΑ της Ε.Ε. θα πρέπει να απευθύνει σαφή ερωτήματα για το ρόλο της Ε.Ε. τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να αναφέρεται σε όλες τις διαστάσεις της μη-βιωσιμότητας και της δυναμικής της. Η αναθεωρημένη αυτή προσέγγιση πρέπει να συγχρονιστεί με τις Ευρωπαϊκές πολιτικές εξελίξεις, π.χ. με τη δημιουργία σαφούς προγράμματος δράσης σχετικά με την Ευρωπαϊκή στρατηγική και τη διατύπωση μιας συνολικής αναφοράς για την κατάσταση και τις προοπτικές της Ένωσης στο τέλος κάθε νομοθετικής πράξης.

### ***3.6. Οικονομική σταθερότητα και κοινωνική πρόοδος - Αναπροσανατολισμός της πολιτικής για τις χρηματοπιστωτικές αγορές.***

**Σταθερότητα.** Οι μηχανισμοί με τους οποίους αντιμετωπίζεται η οικονομική αστάθεια στην Ε.Ε. περιλαμβάνουν την ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στις αρχές των κρατών-μελών καθώς και άτυπες διαδικασίες για συντονισμένη παρέμβαση σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Οι μηχανισμοί αυτοί πρέπει να ενδυναμωθούν με τρεις τρόπους:

*Πρώτον*, η διατήρηση της σταθερότητας πρέπει να σταματήσει να αποτελεί απλώς εννοούμενο καθήκον της ΕΚΤ και να γίνει ρητή ευθύνη, που θα δικαιολογούσε ακόμα και αλλαγή της γενικής νομισματικής πολιτικής που ακολουθείται, αν συνέτρεχε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξημένη αυτή ευθύνη, απαιτούνται νέες αρμοδιότητες, που να ρυθμίζουν το περιβάλλον λειτουργίας των τραπεζών και των χρηματοπιστωτικών οργανισμών, έτσι ώστε να δημιουργηθούν εκείνες οι δικλείδες

ασφαλείας που θα αποτρέπουν την επικίνδυνη έκθεση. Οι αρμοδιότητες αυτές πρέπει να περιλαμβάνουν τη δυνατότητα απαίτησης από ένα οργανισμό σε κακή οικονομική κατάσταση να προβεί σε λύση του, προκειμένου να αποτραπεί τυχόν απειλή της χρηματοοικονομικής σταθερότητας.

*Δεύτερον*, η ΕΚΤ πρέπει να αναλάβει συγκεκριμένη ευθύνη για τη σταθερότητα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η ΕΚΤ θα πρέπει ρητά να τεθεί επικεφαλής μακρο-εποπτικής ρύθμισης, για την αντιμετώπιση συστημικών κινδύνων, ενώ οι εποπτικές αρχές και η Επιτροπή Βασιλείας να αναλάβει τη μικρο-εποπτική ρύθμιση για τους επιμέρους κινδύνους. Η παγκόσμια χρηματοοικονομική αγορά ολοένα και περισσότερο λειτουργεί στο πλαίσιο πολυ-πολικού οικονομικού συστήματος. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει κάποια προβλήματα συντονισμού, αλλά ταυτόχρονα εισάγει την προοπτική μιας ευρύτερης εκπροσώπησης και δίνει προτεραιότητα στις ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών. Η ηγεσία της Ε.Ε. πρέπει να επεξεργαστεί μια θεσμική αναθεώρηση που να βελτιώνει τη διακυβέρνηση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και να περιορίζει τους κινδύνους αστάθειας.

*Τρίτον*, υπάρχει ανάγκη αποτελεσματικής φορολόγησης του διεθνούς κεφαλαίου. Οι κατευθύνσεις της Επιτροπής Βασιλείας δεν επαρκούν, γιατί αφορούν μόνο στις τράπεζες ενώ δεν αντιμετωπίζουν το ζήτημα των «φορολογικών παραδείσων», που είναι η κύρια μέθοδος παράκαμψης του ρυθμιστικού πλαισίου του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

**Νέα Κράτη-Μέλη.** Ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκε η οικονομική ενοποίηση σε πολλά από τα νέα κράτη-μέλη δυσφημίζει την ίδια τη διαδικασία ενοποίησης. Από τη μία πλευρά, οι χώρες-μέλη του πρώην Σοβιετικού μπλοκ δε διέθεταν ουσιαστικές δομές για το εμπορικό τραπεζικό σύστημα, γεγονός το οποίο επέτρεψε την σχεδόν ολοκληρωτική διείσδυση δυτικών τραπεζών σε αυτό. Μια πρώτη συνέπεια ήταν η μεταφορά των τραπεζικών κερδών εκτός των χωρών αυτών. Μια επιπλέον συνέπεια είναι ο περιορισμός της αποδοτικότητας καταμερισμού της πίστης, καθώς η τοπική γνωστική επάρκεια και ειδικά οι τοπικές απόψεις όσον αφορά τις δημόσιες προτεραιότητες δεν έχουν αρκετή επιρροή πάνω σε αποφάσεις πιστοδότησης. Οι χώρες αυτές θα πρέπει να ενθαρρύνονται (αντί απλά να τους επιτρέπεται) να αναπτύξουν δημόσιες, συνεταιριστικές τράπεζες κατά το μοντέλο ίσως της Γερμανίας, έτσι ώστε να επανορθώσουν τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών τους συστημάτων.

Ταυτόχρονα, η ΕΚΤ επέβαλλε αυστηρούς όρους στις χώρες αυτές πριν ακόμα εισαγάγουν το ευρώ. Δεν υπάρχει σαφής αιτιολογία για μια τέτοια προσέγγιση, που διαιωνίζει την αντιδημοκρατική κηδεμονία, υπό την οποία τελούσαν οι χώρες αυτές πριν από την προσχώρησή τους στην Ε.Ε.. Δεν υπάρχει κανείς απολύτως κίνδυνος για την αποσταθεροποίηση της Ευρω-ζώνης από την είσοδο των φτωχών αυτών χωρών. Συνεπώς, η εισαγωγή του ευρώ πρέπει να αποτελεί γι' αυτές ελεύθερη επιλογή και να προωθηθεί όταν αυτό κριθεί κατάλληλο για την οικονομική τους ανάπτυξη.

Εντωμεταξύ, όπως τονίστηκε προηγουμένως, τα νομίσματα των χωρών αυτών αποτελούν αντικείμενο σκληρής πίεσης στο πλαίσιο ενός εξασθενημένου δολαρίου. Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης μια τέτοιας κατάστασης είναι μέσω της υποστηρικτικής παρέμβασης της ΕΚΤ. Εν τη απουσία της, η χρήση προσωρινών ελέγχων κεφαλαίου θα ήταν μια λογική κίνηση γι' αυτές τις χώρες. Κίνηση που πρέπει να κυρωθεί προκαταβολικά από την ηγεσία της Ε.Ε..



**Επιχειρησιακή Διακυβέρνηση.** Όσον αφορά στη φύση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι προτεραιότητες πρέπει να μετατοπισθούν από την απλή δημιουργία μιας ενοποιημένης αγοράς προς τα κοινωνικά προτάγματα. Η ενίσχυση των μεγάλων, ρευστών αγορών για ομόλογα και μετοχές στην Ευρώπη καθ' αυτή δεν αποτελεί προβληματική πολιτική: τυχόν αδυναμία δημιουργίας μιας τέτοιας αγοράς θα οδηγούσε τους επενδυτές σε αναζήτηση εναλλακτικών αγορών, συμπεριλαμβανομένης και της Βόρειας Αμερικής. Εντούτοις, η οικονομική ενοποίηση έχει συνδεθεί με την προσπάθεια της Επιτροπής να ενισχύσει τα συμφέροντα των μετόχων, πράγμα που αποτρέπει τη δημιουργία κώδικα επιχειρησιακής συμπεριφοράς.

Πρόσφατες συζητήσεις για την «επιχειρησιακή κοινωνική ευθύνη» (ΕΚΕ) επιδέχονται δύο αρκετά διαφορετικές ερμηνείες. Από τη μια πλευρά, η όλη συζήτηση για την ΕΚΕ μπορεί να εκληφθεί ως βήμα στην κατεύθυνση της περαιτέρω ιδιωτικοποίησης του νόμου και των επιχειρησιακών κανόνων, ως μια προσπάθεια απόθεσης των νομοθετικών αυτών καθηκόντων στις ίδιες τις επιχειρήσεις. Μια πιο αισιόδοξη άποψη θα έβλεπε στην ΕΚΕ την επιβεβαίωση της μη νομιμοποίησης των νεο-φιλελεύθερων πολιτικών και συνεπώς της ανάγκης για την επανατοποθέτηση της επιχείρησης στο πλαίσιο συγκεκριμένων υποχρεώσεων, ώστε να ενισχυθεί η κοινωνική της ευθύνη<sup>17</sup>.

Δυστυχώς φαίνεται ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτιμά την πρώτη άποψη υποστηρίζοντας ότι η πλειοψηφία των ζητημάτων επιχειρηματικής διακυβέρνησης μπορούν να αντιμετωπιστούν με την ενίσχυση των συμφερόντων των μετόχων. Σ' αυτό το πλαίσιο είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι δεν υπάρχει πιθανότητα να γίνουν οι μέτοχοι ή οι θεσμικοί επενδυτές αποτελεσματικοί διαχειριστές των σύγχρονων επιχειρήσεων<sup>18</sup>. Από την άλλη πλευρά όλοι οι μέτοχοι πρέπει να ασκούν ουσιαστικό έλεγχο στην επιχειρησιακή συμπεριφορά αν πρόκειται οι επιχειρήσεις να δρουν με κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο. Επιπλέον, η αναφορά στα δεσμευτικά διεθνή πρότυπα όσον αφορά στους ηθικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους πρέπει να οδηγήσουν την ΕΚΕ πέρα από το βολонταρισμό. Από αυτή την άποψη, υπάρχει ανάγκη για ένα Ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο που να ενισχύει την εποπτεία και την ευθύνη σε σχέση με το συνολικό αντίκτυπο της επιχειρησιακής συμπεριφοράς.

**Κοινωνική ενσωμάτωση και πρόσβαση σε δανεισμό και χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.** Παρότι ο εντονότερος ανταγωνισμός αυξάνει τις οικονομικές ευκαιρίες για δανειστές και δανειζόμενους, είναι μάλλον απίθανο να βελτιώσει την πρόσβαση των μικρών εταιρειών και των ευπαθών κοινωνικών ομάδων στο δανεισμό και στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες.<sup>19</sup> Για το λόγο αυτό, η οικονομική ενοποίηση πρέπει να συνδυαστεί με μέτρα που να ικανοποιούν τις χρηματοπιστωτικές ανάγκες των μικρών επιχειρήσεων και των φτωχών κοινωνικών στρωμάτων<sup>20</sup>. Η ανάγκη αυτή γίνεται εντονότερη υπό την προοπτική της καλπάζουσας ιδιωτικοποίησης των δημοσίων τραπεζών σε όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε.. Ο δημόσιος τομέας και οι συνεταιριστικές τράπεζες μπορούν να εξασφαλίζουν δάνεια σε εκείνους που απειλούνται με αποκλεισμό, ενώ ταυτόχρονα αναλαμβάνουν τη χρηματοδότηση και άλλων δημόσιων αγαθών. Ο ρόλος τους στο Ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα πρέπει συνεπώς να ενισχυθεί και να υποστηριχθεί. Επιπλέον πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι τράπεζες αυτού

<sup>17</sup> Dominique Plihon, "Financing Social Protection and Social Equity in Europe", University Paris 13, mimeo.

<sup>18</sup> Παραπέμπουμε για παράδειγμα στη συζήτηση των M. Aglietta και A. Rébérioux, *Corporate Governance Adrift: a critique of shareholder value*, 2005.

<sup>19</sup> Μπορεί ωστόσο να επιτευχθεί μια ισορροπία ανάμεσα στην πρόσβαση σε δάνεια από τη μεριά των φτωχών κοινωνικών ομάδων από τη μία και την αποφυγή συσώρευσης χρέους των ίδιων ομάδων από την άλλη. Η δημόσια παρέμβαση είναι χρήσιμη προκειμένου να συμβιβάσει αυτούς τους στόχους αποφεύγοντας για παράδειγμα τους υπερβολικούς τόκους γι' αυτή την κατηγορία δανειζόμενων.

<sup>20</sup> P. Arestis και A. Caner, "Financial Liberalisation and Poverty: in P. Arestis and M. Sawyer (eds.), *Financial Liberalisation: Beyond Orthodox Concerns*, Palgrave Macmillan 2005.

του είδους δε θα πρέπει να ανταγωνίζονται με τους ίδιους όρους τις τράπεζες με καθαρά ιδιωτικές επιδιώξεις.

**Προστασία του Καταναλωτή.** Το πρόγραμμα της Ε.Ε. για οικονομική ενοποίηση αναφέρεται στην προστασία του καταναλωτή, όχι όμως επαρκώς σε σχέση με την έκταση που έχει πάρει η ταυτόχρονη απορρύθμιση της αγοράς<sup>21</sup>. Γενικά, οι καταναλωτές «λιανικών» χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών είναι καχύποπτοι απέναντι στις επιχειρήσεις αυτού του τομέα. Η καχυποψία αυτή αιτιολογείται από το σχήμα της χρηματοοικονομικής άνθησης-κατάρρευσης στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και τις αρχές του 2000 τόσο στην Ε.Ε., όσο και παγκόσμια. Συνεπώς, αν πρόκειται να επιτευχθεί ο στόχος της Ε.Ε. για ένα ενοποιημένο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, είναι απαραίτητο να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη του καταναλωτή. Βήματα προς αυτή την κατεύθυνση περιλαμβάνουν αυστηρά κατώτατα όρια, απαιτώντας από τους παρόχους των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών να προστατεύουν τα συμφέροντα των πελατών τους. Επιπλέον, στη βάση των στρατηγικών του επιχειρησιακού μάρκετινγκ που συσκοτίζουν παρά διαφωτίζουν τα πράγματα, συνίσταται η Ευρωπαϊκή τυποποίηση των βασικών χρηματοπιστωτικών προϊόντων.

### **3.7. Δικαιότερη εμπορική πολιτική προσανατολισμένη στην ανάπτυξη.**

Οι πολιτικές εξωτερικού εμπορίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να κατευθύνονται πρωτίστως στην προώθηση ειρηνικών, δίκαιων και βασισμένων σε ίσα δικαιώματα οικονομικών σχέσεων. Μια εμπορική στρατηγική που προωθεί την εξωτερική ενοποίηση των εσωτερικών προβλημάτων της Ε.Ε. μέσω ενός απερισκεπτού ανταγωνισμού στις διεθνείς αγορές είναι ασυμβίβαστη με την ευθύνη που έχει η Ε.Ε.- ο μεγαλύτερος οικονομικός συνασπισμός του κόσμου - για τη δημιουργία ενός παγκόσμιου οικονομικού συστήματος βασισμένου στη συνεργασία. Συνεπώς, προτείνουμε η εμπορική πολιτική της Ε.Ε. να επιδιώκει τους παρακάτω σκοπούς:

- **Μεγαλύτερη διαφάνεια και δημοκρατική συμμετοχή** όλων των εμπλεκόμενων μερών στη συζήτηση για την εμπορική πολιτική τόσο μέσα στο πλαίσιο της Ε.Ε. όσο και στους διεθνείς οργανισμούς, όπως ο ΠΟΕ.

- **Υποστήριξη δίκαιων και ειλικρινών διεθνών εμπορικών σχέσεων**, ιδιαίτερα μέσω της ενοποίησης των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προτύπων στο διεθνές εμπορικό καθεστώς. Προτείνουμε λοιπόν την πλήρη εξάλειψη των δασμών πάνω στα προϊόντα που παράγονται και διακινούνται δίκαια. Η βελτίωση των προϊόντων που παράγονται με αυτό τον τρόπο προσφέρει από τη μια πλευρά κίνητρα για την υιοθέτηση και τη διάδοση κοινωνικών και οικολογικών κριτηρίων στις αναπτυσσόμενες χώρες. Από την άλλη παρέχει κίνητρα στους καταναλωτές να προτιμούν τα προϊόντα αυτά.

- **Προστασία της εργασίας στην πορεία της παγκοσμιοποίησης.** Βλέπουμε θετικά την πρόταση της Επιτροπής για τη δημιουργία ενός ταμείου για τη στήριξη των εργαζομένων που πλήττονται από την ανεργία (Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Αντιστάθμιση της Παγκοσμιοποίησης). Παρόλα αυτά θεωρούμε ότι η χρηματοδότηση που έχει προβλεφθεί προς το παρόν - 500 εκατ. € για την περίοδο 2007-2013 - είναι πολύ χαμηλή και ότι οι συνθήκες που πρέπει να συντρέχουν για να επωφεληθεί κανείς από το ταμείο αυτό είναι ιδιαίτερα

<sup>21</sup> Το μερίδιο των επιχειρησιακών λόμπυ στις διαδικασίες αποφάσεων της Ε.Ε. είναι διαβόητο. Στην περίπτωση της οικονομικής ενοποίησης, μόνο οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί και οι ρυθμιστές λήφθηκαν υπόψη μέχρι πολύ αργά στη διαδικασία. Μέχρις ώτου να ζητηθεί η γνώμη των ομάδων των τελικών χρηστών (μικρές επιχειρήσεις και καταναλωτές) το μεγαλύτερο μέρος της στρατηγικής ενοποίησης είχε ήδη αποφασιστεί.

περιοριστικές. Προτρέπουμε λοιπόν την Επιτροπή να αυξήσει τη συγκεκριμένη χρηματοδότηση και να επανεξετάσει τους όρους παροχής της.

**- Χρησιμοποίηση εργαλείων εμπορικής άμυνας απέναντι στον αθέμιτο ανταγωνισμό.**

Προϊόντα και υπηρεσίες που προέρχονται από χώρες, οι οποίες σκόπιμα παρακάμπτουν τα διεθνώς αναγνωρισμένα εργασιακά και περιβαλλοντικά πρότυπα πρέπει να τεθούν υπο καθεστώς εφαρμογής των εργαλείων της εμπορικής άμυνας της Ε.Ε..

**- Προνομιακή μεταχείριση των αναπτυσσόμενων χωρών** στα πλαίσια του ΠΟΕ και στις διμερείς διαπραγματεύσεις. Όλες οι καταστρεπτικές μορφές της επιδότησης των εξαγωγών, της εγχώριας στήριξης, καθώς και όλες οι μορφές δασμολογικής κλιμάκωσης από την Ε.Ε. πρέπει να καταργηθούν. Επιπλέον χρειάζεται να ενισχυθεί η προνομιακή πρόσβαση στις Ευρωπαϊκές αγορές. Οι Ευρωπαϊκές Συμφωνίες Συνεργασίας αποτελούν μεγάλη πρόκληση για υπεύθυνη μεταρρύθμιση και η Ε.Ε. θα πρέπει να υλοποιήσει τη Στρατηγική για την Αφρική και τις δεσμεύσεις που σχετίζονται με τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας. Επιπλέον είναι σημαντικό να αναγνωριστεί το δικαίωμα των αναπτυσσόμενων χωρών να ρυθμίζουν οι ίδιες τις υποθέσεις τους. Αυτό προϋποθέτει ότι η Ε.Ε. πρέπει να εγκαταλείψει την προσπάθειά της να χρησιμοποιεί τις εμπορικές διαπραγματεύσεις για να επιβάλει όρους στις αναπτυσσόμενες χώρες σχετικά με τις ξένες επενδύσεις, τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τις κρατικές προμήθειες.